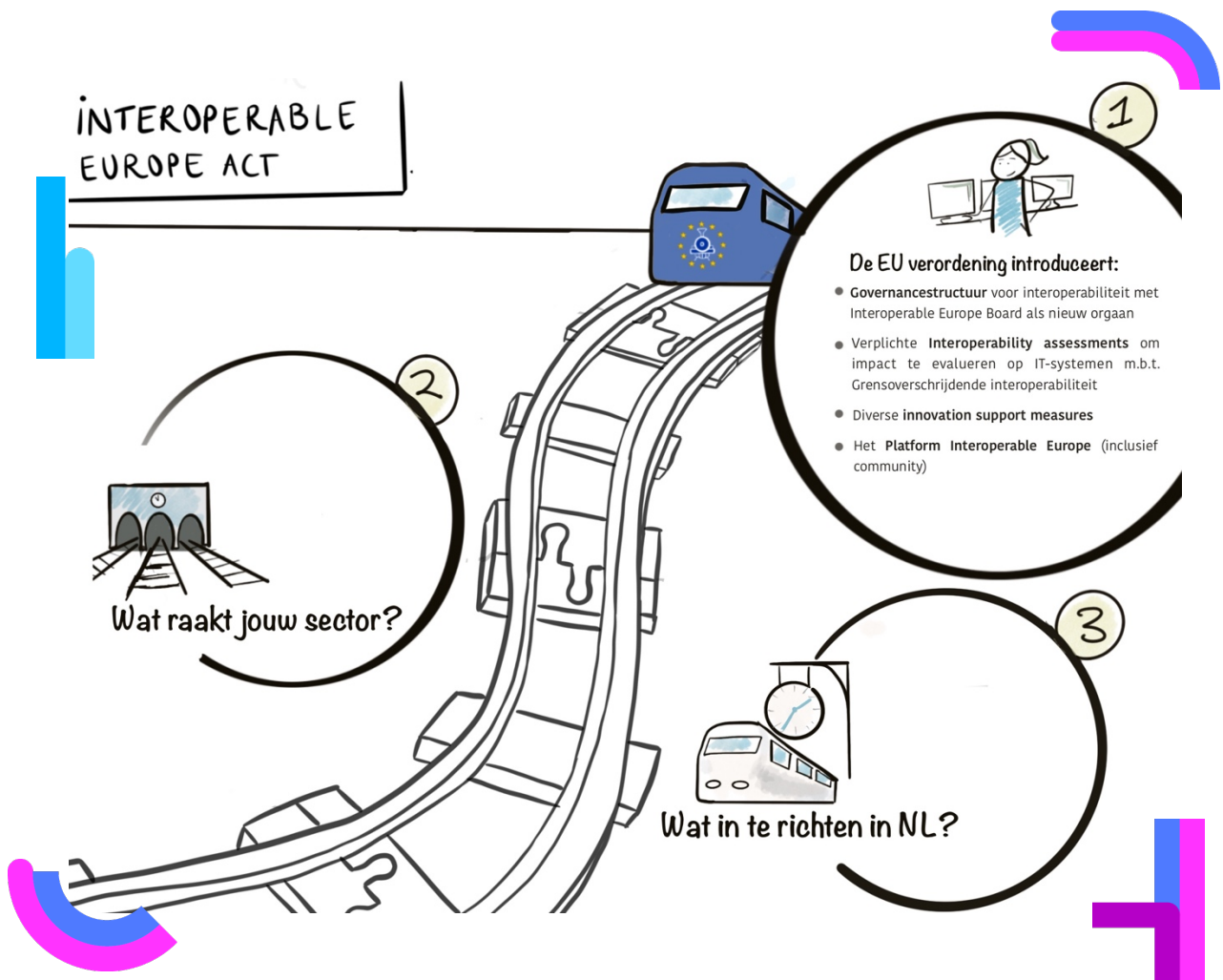

Interoperable Europe

Analyse & eerste impactverkenning van de verordening Interoperabel Europa

Van Xander vd Linde, Marijke Salters, Zoë Rouwhorst, Ilse van Wessel & Christi Geurts

Visualisatie door Sanne Giessen & Sandra van der Laan

Versie Versie 1.0

Datum 22-12-2022

Inhoudsopgave

Management samenvatting	3
1. Inleiding	7
1.1. Interoperabiliteit binnen Europa	7
1.2. Wat houdt interoperabiliteit in?	7
1.3. Vraag en aanpak	7
1.4. Leeswijzer	8
2. Wat houdt de Interoperable Europe Act in?	9
2.1. Aanleiding voor deze Act.....	9
2.2. Governancestructuur voor een interoperabel Europa.....	10
2.3. Interoperabiliteitsbeoordeling en –oplossingen	12
2.4. Ondersteunende maatregelen (“support measures”)	14
2.5. Planning en monitoring	16
2.6. Samenvatting	16
3. Wat betekent de Interoperable Europe Act voor Nederland?	17
3.1. Verplichtingen voor lidstaten	17
3.2. Scope Act.....	18
3.3. Buiten scope	19
3.4. Eerste verkenning van de raakvlakken in Nederland	19
3.5. Samenvatting	22
4. Eerste verkenning gevolgen act voor Nederland	23
4.1. Eerste reacties van experts vanuit stakeholders	23
4.2. Kansen.....	23
4.3. Bedreigingen	26
4.4. Samenvatting	30
5. Conclusie & aanbevelingen	31
5.1. Samenvatting conclusies	31
5.2. Hoofddijn van ons advies	32
5.3. Aanbevelingen voor concrete actiepunten.....	33
6. Bijlagen	35
Bijlage A – Formele taken en verantwoordelijkheden Interoperable Europe Board.....	35
Bijlage B – Inputsessie met experts uit diverse uitvoeringsorganisaties, projecten & domeinen	36

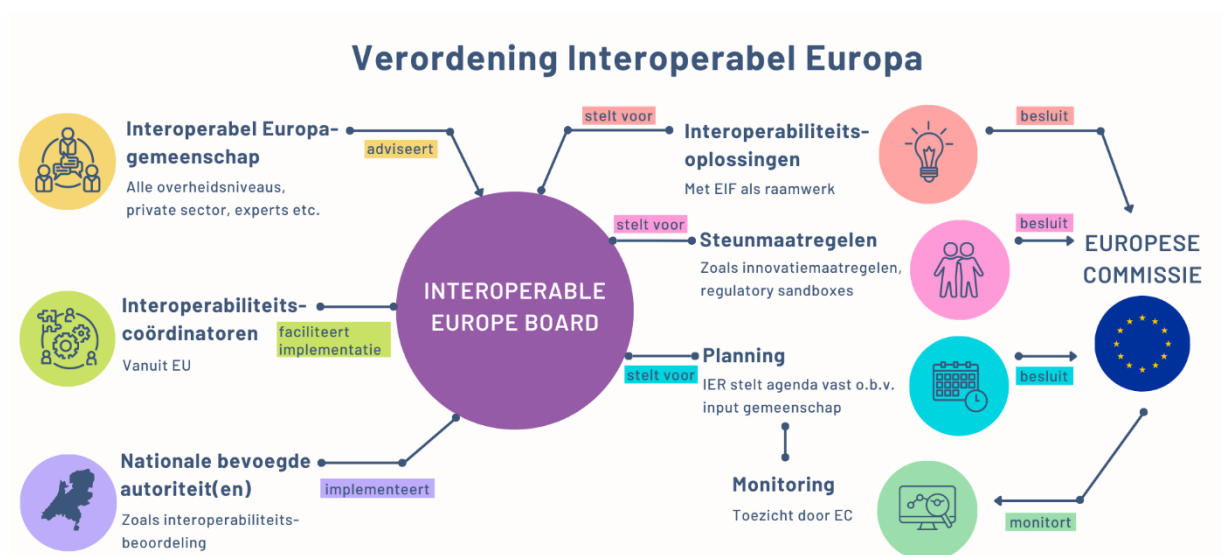

Management samenvatting

Op 18 november 2022 heeft de Europese Commissie het officiële voorstel voor interoperabiliteits-wetgeving aangenomen en gepubliceerd. Deze publicatie betreft een voorstel voor een verordening. De verordening regelt de generieke afspraken voor grensoverstijgende interoperabiliteit binnen Europa. Dit rapport biedt een verkenning van dit voorstel en biedt:

1. Een inventarisatie van verantwoordelijkheden die de Act bij de lidstaten neerlegt op het gebied van de governance van interoperabiliteit en de relatie hiervan met de governance hiervan in Nederland.
2. De kansen en uitdagingen (of bedreigingen) die worden gezien vanuit uitvoering van publieke dienstverlening en diverse overheidsdomeinen in Nederland rondom de Interoperable Europe Act

Hiervoor is een analyse gedaan op het voorstel en vervolgens zijn experts van belanghebbende organisaties uitgenodigd voor een workshop op 6 december 2022 om vanuit hun perspectief aan te geven wat de kansen en uitdagingen rondom deze Act zijn.

Governance en interoperabiliteit-ondersteunende producten

De voorstellen uit de Interoperable Europe Act kunnen grofweg in twee categorieën worden ondergebracht: governance en interoperabiliteitsproducten. In de voorgestelde governance-structuur worden interoperabiliteitsproducten door de Interoperable Europe Board geïnitieerd en vormgegeven. De Interoperable Europe Community voorziet deze board van niet-bindend advies over de voorgestelde interoperabiliteitsproducten. Wanneer de Interoperable Europe Board definitief een initiatief voorstelt, neemt de Europese Commissie vervolgens een besluit over het wel of niet aannemen van het (daarna verplichtende) voorstel. In de daaropvolgende implementatiefase faciliteren de interoperabiliteitscoördinatoren de implementatie op Europees niveau. De nationale bevoegde autoriteiten faciliteren op hun beurt de implementatie op nationaal niveau.

Naast de governancestructuur stelt de Interoperable Europe Board verschillende interoperabiliteitsproducten voor met het EIF als raamwerk en het Portaal als kanaal. Het gaat dan om: interoperabiliteitsspecificaties en –toepassingen en een vijftal ondersteuningsmaatregelen geïntroduceerd (namelijk projecten ter ondersteuning van beleidsuitvoering, innoverende

maatregelen rondom GovTech, regulatory sandboxes, opleidingen en wederzijdse beoordelingen). Tot slot worden regels rondom agendering en monitoring opgesteld, wat zich uit in de Agenda en monitoringsmechanismen.

Verantwoordelijkheden van de lidstaten

Iedere lidstaat is verantwoordelijk voor het opzetten van de nodige samenwerkingsstructuren tussen alle nationale autoriteiten die betrokken zijn bij de uitvoering van deze Act en het aanwijzen van een of meer bevoegde autoriteiten die verantwoordelijk zijn voor de toepassing van deze Act. Dit kan een bestaande autoriteit zijn. De lidstaat moet er daarnaast voor zorgen dat de bevoegde autoriteit over voldoende bevoegdheden en middelen beschikt om de haar toegewezen taken op doeltreffende en efficiënte wijze uit te voeren. De lidstaat wordt geacht mee te werken aan publicatie van (software) oplossingen voor het vergemakkelijken van grensoverschrijdende gegevensuitwisseling. En kan gebruik maken van de gepubliceerde oplossingen van andere lidstaten. De Commissie biedt daarbij meerdere maatregelen om kennisuitwisseling en oplossingen voor interoperabiliteit te delen en te testen.

Kansen en uitdagingen

Grootste kansen:

- Een duidelijke Europese governancestructuur voor interoperabiliteit.
- Leren van elkaar en hergebruik van bestaande Nederlandse oplossingen en oplossingen van andere lidstaten, zowel crossborder als cross-sectoraal.
- Eén raamwerk voor interoperabiliteit, waardoor één Europese markt mogelijk wordt voor de publieke dienstverlening

Grootste bedreigingen:

- Onhelderheid over de relatie en afbakening tussen sectorale afspraken en governance in relatie tot interoperabiliteit en deze centrale afspraken en governance. Daardoor mogelijke onduidelijkheid over de betekenis voor sectorale bestaande en in de maak zijnde oplossingen in verhouding tot de oplossingen vanuit Interoperable Europe, of zelfs risico op het doorkruisen daarvan.
- Lange doorlooptijden van besluitvorming waarbij het ingewikkeld is om aan te haken aan deze governance vanuit Nederland. Daardoor ontstaan administratieve lasten voor partijen die deelnemen.
- Beheer van oplossingen, zonder dat noodzakelijk duidelijkheid bestaat over duurzame afspraken over bijvoorbeeld financiering.
- Verhouding van Nederlands raamwerk voor interoperabiliteit tot het Europese raamwerk.
- Indien sectorspecifieke voorschriften voortvloeien uit deze verordening lopen (de tens van) sectorale systemen het risico op desinvesteringen.

Hoofdpijn van het advies

1. Het initiatief wordt in de kern breed gewaardeerd; eigenlijk kunnen we het er in Nederland met de achterliggende beleidsdoelen niet oneens zijn. We delen de intenties om meer sturing te geven aan gegevensuitwisselings-initiatieven en interoperabiliteits-initiatieven. We vinden het ook een goed idee om meer coherentie of lijn of sturing te brengen in alle Europese initiatieven rondom grensoverschrijdende gegevensuitwisselingen. Er zijn in de jaren allerlei instrumenten ontwikkeld, die veel effectiever ingezet en gedeeld kunnen worden.

2. Zijn de nastrevenswaardige doelen met deze voorgestelde, verplichtende Interoperable Europe Act verordening dan automatisch goed gelukt? Gaat dit nu echt helpen om de interoperabiliteit te verbeteren?

Op deze vragen kunnen we niet zomaar volmondig ja antwoorden. Op een aantal punten is nog gedegen nader onderzoek en nadenken nodig naar wat de voorstellen voor Nederland betekenen. Er resten nog vragen. In een aantal gevallen richting de Commissie wat er precies staat of wat er bedoeld wordt. De vragen richten zich ook op de implementatie in Nederland: wat betekent dit qua (gewenste) inrichting in ons eigen land?

3. We kunnen ook constateren dat wij in Nederland - meer dan een ander Europees land - ervaring hebben met het type voorgestelde instrumenten. De grote lijn van de voorgestelde aanpak herkennen we van de strategie die we in Nederland hanteren:

- Creëer en deel een verzameling *best practices* en oplossingen
- Werk onder architectuur
- Maak gebruik van een Board om afspraken met elkaar te maken

4. Oordeel: wordt het dan een succesvolle Act?

Heel nadrukkelijk geldt voor dit voorstel; "*The proof of the pudding is in the eating*". Het kan werkelijk twee kanten op uitpakken:

- Risico is dat het geheel zich in de praktijk ontwikkelt tot een bureaucratische rompslomp, waar velen elkaar enorm bezighouden zonder dat er iets bereikt wordt.
- Of... een succesvolle realisatie richting de intenties achter het voorstel.

Essentieel in de omgang met dit voorstel is borgen dat de ontwikkeling de goede kant opgaat, zowel in Nederlandse inrichting, als op Europees niveau.

Om dit te bereiken is de oplossing er niet per se in gelegen om de formulering van de Act zelf aan te scherpen. Omdat daarmee het functioneren en daadwerkelijk oppakken van de mogelijkheden die de Act biedt niet zeker gesteld is. Het borgen van de kans op succes vraagt erom om vanuit Nederland actief deel te nemen. Actief gaan participeren en meedoen en dat ook blijven doen in de uitwerking. Vanuit Nederland in een voorhoede rol gaan acteren.

5. Tenslotte: geef gehoor aan de oproep van de specialisten om betrokkenen in de uitvoering vanuit de verschillende domeinen ergens meer structureel in contact en gesprek met elkaar te brengen en zo 'op zachte wijze' te verbinden.

Uiteindelijk zal de echte waardering vooral gaan voortkomen uit het in de praktijk kunnen delen van de Europese oplossingen. Dat delen kan alleen als we de dialoog met de partijen en stakeholders én met Brussel levend(ig) maken en houden.

Conclusie en aantal maatregelen

De conclusie is dat Nederland niet negatief staat tegenover dit voorstel. Het kan zeker bijdragen aan een betere en efficiëntere interoperabiliteit van grensoverstijgende gegevensuitwisseling. Om deze voorspelling uit te laten komen zullen maatregelen genomen moeten worden. Hieronder vatten we de belangrijkste conclusies en aanbevelingen voor deze maatregelen samen.

Ten eerste zal het verantwoordelijk ministerie, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, moeten zorgen voor één aanspreekpunt. Dit is een zware taak gezien het grote aantal belanghebbenden en de potentiële impact van de governance voortvloeiend uit deze verordening.

Onder het ODBO is een voor de hand liggende plek om dit aanspreekpunt te beleggen, aangezien zo de verbinding met alle overheidsdomeinen, beleid én uitvoering en de verschillende bestuurslagen gelegd is. Suggestie is daarbij niet alles opnieuw te doen, maar nadrukkelijk te leren van specifieke domeinen waar recent ervaring is opgedaan. Verschillende domeinen werken al met governance instrumenten die iets doen met interoperabiliteit. Draag dus zorg voor een goede verbinding - een goed functionerend knooppunt - van al die expertise met de gekozen inrichting onder het ODBO.

Ten tweede is nader onderzoek naar de betekenis voor de NORA gewenst. Dit geeft inzicht in complementerende en mogelijke botsende aspecten tussen de NORA en hetgeen de Interoperable Europe Act stelt, en daarmee een overzicht van mogelijke aanpassingen en gevolgen.

Ten derde heeft het voorstel juridisch impact. Het advies is om de voorgestelde verordening grondig vanuit juridische expertise te onderzoeken.

Er wordt in de Act bij het initiëren van de *regulatory sandboxes* gesproken over de ruimte om hiervoor een Implementing Act aan te nemen. Het is nodig scherp in de gaten te houden of dit inderdaad gebeurt en in dat geval het onderhandelingsproces direct actief te volgen en positie te gaan nemen.

Ten slotte is het verstandig om te onderzoeken of de monitoring activiteiten kunnen worden gestroomlijnd. Dit vergroot de effectiviteit en beperkt de administratieve last.

1. Inleiding

1.1. Interoperabiliteit binnen Europa

Interoperabiliteit staat al lange tijd op de digitale agenda van de Europese Commissie. Europese lidstaten werken steeds meer samen en de behoefte aan grensoverschrijdende digitale publieke dienstverlening groeit. Het is dan ook belangrijk dat overheidsdiensten over grenzen heen, veilig en efficiënt gegevens kunnen uitwisselen en deze over en weer correct benutten. Met dit doel heeft de Europese Commissie ruim tien jaar geleden het European Interoperability Framework (EIF) geïntroduceerd. Hierin staan een aantal voorschriften, waarden en aanbevelingen voor interoperabiliteit binnen Europa. Bij de recente evaluatie van het EIF heeft de Europese Commissie geconstateerd dat het nodig is meer resultaten op het gebied van interoperabiliteit te realiseren. Hiertoe wil de Europese Commissie met de Interoperable Europe Act meer gewicht aan interoperabiliteit en het framework geven. Ook beschrijft de Act op welke manier lidstaten en de Europese Commissie moeten gaan samenwerken om de interoperabiliteit binnen Europa te verbeteren. In de voorbereiding heeft de Europese Commissie nadrukkelijk de samenwerking gezocht met de belanghebbenden in de lidstaten door eerste 'non-proposal'-versies van deze Act met te bespreken met de 'expert group on interoperability of European Public Services'.

1.2. Wat houdt interoperabiliteit in?

Interoperabiliteit is het vermogen van (publieke) organisaties om samen te werken en gegevens uit te wisselen via ICT-systemen. Essentieel voor goede interoperabiliteit is daarbij dat de gegevens ook daadwerkelijk correct begrepen en gebruikt kunnen worden in de primaire processen na de uitwisseling. Hoe hoger de interoperabiliteit, hoe veiliger, efficiënter en effectiever de gegevensuitwisseling.

In de Act wordt het begrip grensoverschrijdende interoperabiliteit gedefinieerd als: "*Het vermogen van netwerk- en informatiesystemen om door openbare lichamen in verschillende lidstaten en door instellingen, organen en agentschappen van de Unie te worden gebruikt om met elkaar te interageren door via elektronische communicatiegegevens uit te wisselen*".

1.3. Vraag en aanpak

De opdracht van de beleidsverantwoordelijk opdrachtgever van dit onderzoek bestond uit een inhoudelijke analyse van de voorgestelde Interoperable Europe Act. Daarnaast is gevraagd een eerste verkenning van de impact uit te voeren voor twee perspectieven:

- 1) Kansen en uitdagingen (of bedreigingen) van de Interoperable Europe Act die worden gezien vanuit uitvoering van publieke dienstverlening en diverse overheidsdomeinen in Nederland.
- 2) Inventarisatie van verantwoordelijkheden die de Act bij de lidstaten neerlegt op het gebied van de governance van interoperabiliteit en de relatie hiervan met de governance op het gebied van interoperabiliteit in Nederland.

Allereerst is de inhoud van de Interoperable Europe Act geanalyseerd. Op dat moment was een Non-Proposal Draft versie van de act beschikbaar van 21 november 2021; de laatste versie die besproken was met de 'expert group on interoperability of European Public Services'. Een formeel voorstel vanuit de Europese Commissie (DG DIGID) was al voor de afgelopen zomer aangekondigd. Op 4 november verscheen het 'adopted proposal'. De analyse uit dit rapport is op basis van deze versie uitgevoerd.

Om input voor de eerste impactverkenning van dit voorstel te kunnen verzamelen is een input-sessie georganiseerd. Deze sessie heeft op 6 december 2022 plaatsgevonden. Genodigden bestonden uit experts van diverse uitvoeringsorganisaties, ministeries en andere overheidspartijen, die werken aan onderwerpen waarbij interoperabiliteit een grote rol speelt op Europees niveau (zie bijlage B). Omdat de deelnemers kennis hebben van interoperabiliteit en het Europese raakvlak daarmee, kon het gesprek snel op een gelijke vlieghoogte gevoerd worden. Ter introductie van de dialoog is de analyse van de Interoperable Europe Act gepresenteerd.

1.4. Leeswijzer

De inhoudelijke analyse van de Interoperable Europe Act is uitgewerkt in Hoofdstuk 2. Welke verantwoordelijkheden de Act oplegt aan de lidstaten en bevoegde instanties, en dus Nederland, wordt beschreven in Hoofdstuk 3. Ook wordt daar aandacht besteed aan de scope van deze Europese Act en een eerste inventarisatie van werkvelden waar raakvlakken mee te verwachten zijn. Hoofdstuk 4 omschrijft de mogelijke kansen en bedreigingen die het voorstel voor Nederland en de overheids-dienstverleningssectoren kan bieden. Tenslotte worden de conclusies en aanbevelingen in Hoofdstuk 5 samengebracht.

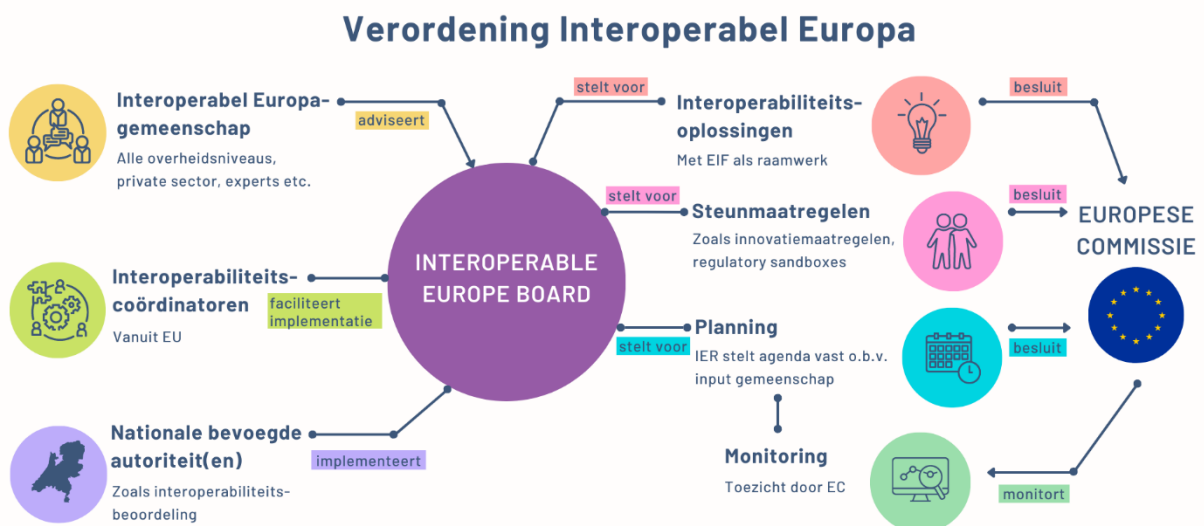
2. Wat houdt de Interoperable Europe Act in?

2.1. Aanleiding voor deze Act

Ter versterking van de Europese interne markt poogt de Interoperable Europe Act de interoperabiliteit binnen de publieke sector te verbeteren. Momenteel bestaan er op Europees niveau geen bindende overkoepelende maatregelen rondom publieke sector interoperabiliteit voor netwerk- en informatiesystemen. De Act organiseert de governance op het gebied van grensoverschrijdende interoperabiliteit, en doet voorstellen om interoperabiliteit te bewerkstelligen binnen de EU. De Board stelt initiatieven voor zoals het uitvoeren van assessments en het delen van (informatie over) interoperabiliteitsoplossingen. Nadat de Europese Commissie deze initiatieven heeft goedgekeurd, zijn deze bindend.

Met deze Act wil de Europese Commissie lidstaten aanmoedigen om een infrastructuur voor trans-Europese digitale publieke dienstverlening te ontwikkelen. Meer specifiek heeft de Act de volgende drie doelen:

1. Een governancestructuur voor interoperabiliteit opzetten die overheidsdiensten op alle niveaus en in alle domeinen, alsook particuliere belanghebbenden, in staat moet stellen samen te werken. Met een duidelijke opdracht om overeenstemming te bereiken over gedeelde interoperabiliteitsoplossingen (bv. kaders, open specificaties, open normen, toepassingen of richtsnoeren)
2. Samen een ecosysteem van interoperabiliteitsoplossingen voor de overheidssector in de EU tot stand brengen, zodat overheidsdiensten op alle niveaus in de EU en andere belanghebbenden kunnen bijdragen aan dergelijke oplossingen en deze kunnen hergebruiken, samen kunnen innoveren en publieke waarde kunnen creëren.
3. Zorgen voor een consistente, mensgerichte EU-benadering van interoperabiliteit, van beleidsvorming tot beleidsuitvoering.

Figuur 1: Schematisch overzicht van de voorstellen uit de Act

Figuur 1 toont een schematische weergave van de voorstellen uit de Interoperable Europe Act. Hieruit blijkt dat de Interoperable Europe Board een centrale rol heeft in het nemen van interoperabiliteitsinitiatieven. Deze centrale rol volgt uit het brede takenpakket van de Board en diens rol als initiatiefnemer van nieuwe interoperabiliteitsproducten. In deze rol wordt zij

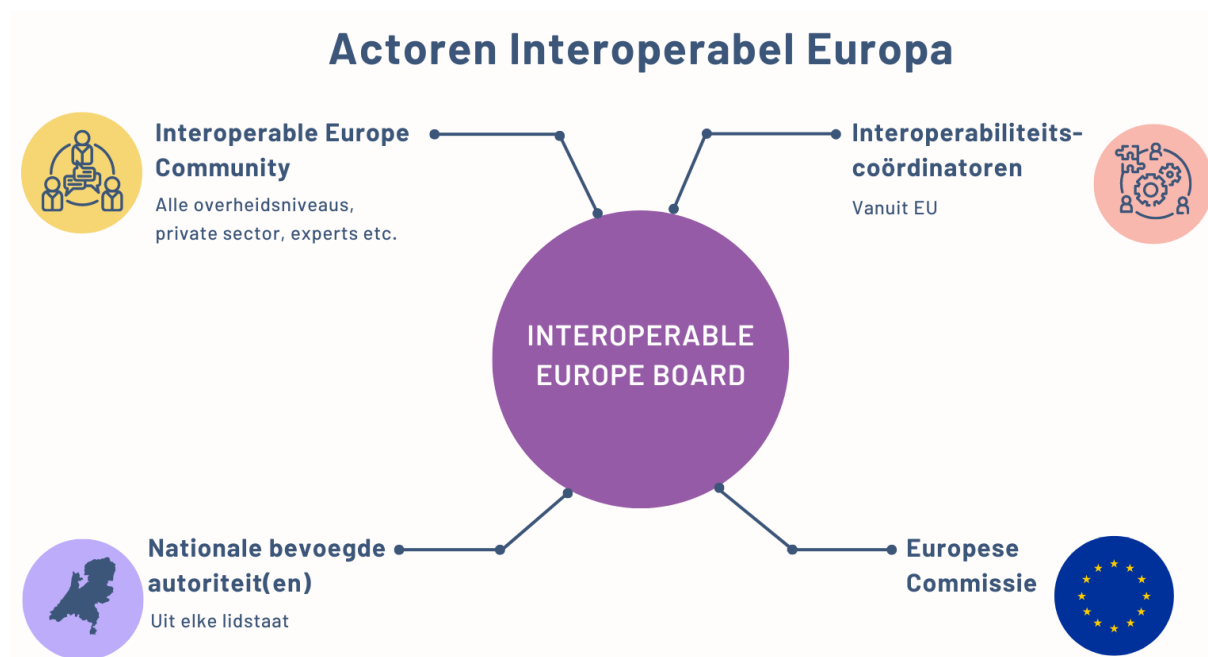

ondersteund door de Interoperable Europe Community, die niet-bindend advies uitbrengt over de interoperabiliteitsvoorstellen en -initiatieven van de Board. Nadat de Board deze initiatieven rondom interoperabiliteitsoplossingen, steunmaatregelen of planning heeft aangekondigd, neemt de Europese Commissie hier een besluit over. Voor de implementatie van deze initiatieven zijn de interoperabiliteitscoördinatoren en de nationale bevoegde autoriteiten aan zet. De interoperabiliteitscoördinator faciliteert de implementatie op Europees niveau, en de nationale bevoegde autoriteiten zijn verantwoordelijk voor de implementatie binnen de lidstaat. In Hoofdstuk 2 wordt elk element in detail toegelicht.

Hoofdstuk 2 van dit rapport licht de voorstellen van de Europese Commissie rondom interoperabiliteit toe die zij in deze Act voorleggen. Allereerst wijdt Paragraaf 2 uit over de voorgestelde governancestructuur, waarbij per actor wordt ingegaan op diens taken en verantwoordelijkheden. Paragraaf 3 gaat vervolgens in op de instrumenten die deze Act voordraagt. Dit zijn voorgestelde acties die als doel hebben om de interoperabiliteit binnen Europa te verbeteren. Paragraaf 4 omschrijft de voorgestelde steunmaatregelen die lidstaten moeten helpen bij het toepassen van interoperabiliteitsoplossingen. Tot slot dient Paragraaf 5 als handvat voor het bezinnen over een lange termijnvisie.

2.2. Governancestructuur voor een interoperabel Europa

Figuur 2 toont de verschillende actoren in de voorgestelde governancestructuur van Interoperabel Europa. Deze paragraaf legt per actor in meer detail uit welke taken zij hebben en hoe deze verschillende actoren zich tot elkaar verhouden.

Figuur 2: Actoren in Interoperabel Europa

Interoperable Europe Board

In de governancestructuur heeft de Interoperable Europe Board een centrale rol (zie art. 15). De Board faciliteert de strategische samenwerking en neemt concrete maatregelen rondom grensoverschrijdende informatie-uitwisselingen voor het verlenen of beheren van publieke diensten. Dit orgaan bestaat uit:

- Eén vertegenwoordiger van elke lidstaat

- Eén vertegenwoordiger van:
 - De Europese Commissie
 - Het Comité van de Regio's
 - Het Europees Economisch en Sociaal Comité

De Europese Commissie is de voorzitter van de Interoperable Europe Board. De Board ambieert besluiten bij consensus te nemen, maar in principe wordt de stemming bepaald bij gewone meerderheid. De Board kan projecten voorstellen om publieke organen te ondersteunen. De Europese Commissie neemt vervolgens een besluit over het opzetten van deze projecten. Het takenpakket van de Interoperable Europe Board bestaat uit een achttien-tal taken, welke in hun volledigheid te lezen zijn in Bijlage A. Samenvattend komen deze taken neer op het ontwikkelen, begeleiden en afstemmen van interoperabiliteitsproducten en -oplossingen.

Interoperable Europe Community

Publieke en private stakeholders zijn in de voorgestelde governancestructuur verenigd in de Interoperable Europe Community (zie art. 16). De bedoeling achter deze Community is het samenbrengen van publieke en private belanghebbenden, inclusief burgers, met expertise in het domein van grensoverschrijdende interoperabiliteit vanuit een verscheidenheid aan achtergronden. Toetreding tot deze Community dient zo simpel mogelijk te zijn waardoor eenieder die hier interesse in heeft zich moet kunnen aanmelden.

Leden van de Interoperable Europe Community kunnen hun standpunten voorleggen aan de Board middels niet-bindende adviezen. Ook kunnen ze via de Interoperable Europe Portal input leveren in de vorm van feedback, gebruikersbehoeften of suggesties voor vervolgonderzoeken. De Community komt eens per jaar bijeen in een online vergadering. Leden van deze Community kunnen worden uitgenodigd om:

1. Een bijdrage te leveren aan het Interoperable Europe Portal
2. Deel te nemen aan de werkgroepen
3. Deel te nemen aan de wederzijdse beoordelingen

Nationale bevoegde autoriteiten

Elke lidstaat dient een of meer bevoegde autoriteiten aan te wijzen die verantwoordelijk zijn voor het toepassen van de Act (zie art. 17). Deze bevoegde autoriteit dient over voldoende bevoegdheden en middelen te beschikken om haar taken op een doeltreffende en efficiënte manier te vervullen. Lidstaten moeten deze aangewezen autoriteit kenbaar maken aan de Europese Commissie.

Voor de taakvervulling van deze bevoegde autoriteiten dienen lidstaten samenwerkingsstructuren op te stellen tussen alle nationale entiteiten die betrokken zijn bij de uitvoering van deze Act. 3.13.1:

- Een lid van de Interoperable Europe Board benoemen;
- Vraagstukken over deze verordening op nationaal niveau coördineren;
- Openbare lichamen in de lidstaat ondersteunen bij het opzetten of aanpassen van hun processen voor het uitvoeren van de in artikel 3 bedoelde interoperabiliteitsbeoordelingen;
- Het delen en hergebruiken van interoperabiliteitsoplossingen via de Interoperable Europe Portal, en het bevorderen van eventuele overige relevante portalen;
- Met landspecifieke kennis bijdragen aan het Interoperable Europe Portal;

- De actieve betrokkenheid van een breed scala van nationale entiteiten bij de Interoperable Europe Community en hun deelname aan de in artikel 9 bedoelde projecten ter ondersteuning van de beleidsuitvoering en aan de in artikel 10 bedoelde innoverende maatregelen coördineren en aanmoedigen;
- Openbare lichamen in de lidstaat ondersteunen bij de samenwerking met de betrokken openbare lichamen in andere lidstaten met betrekking tot onderwerpen die onder deze verordening vallen.

Interoperabiliteitscoördinatoren

Instellingen, organen en agentschappen van de Europese Unie die netwerk- en informatiesystemen voor publieke dienstverlening aanbieden of beheren zijn verplicht een interoperabiliteitscoördinator aan te wijzen (zie art. 18). Deze coördinator staat onder toezicht van het hoogste managementniveau van de desbetreffende EU-instellingen, organen of agentschappen. De interoperabiliteitscoördinator ondersteunt de betrokken afdelingen en organisaties bij het opzetten of aanpassen van hun processen om de interoperabiliteitsbeoordeling uit te voeren. Zo vervullen zij hun taak om te waarborgen dat aan de uitvoering van deze Act wordt bijgedragen.

Europese Commissie

De Europese Commissie wordt in de Act niet als aparte actor genoemd, maar door de Act heen staan wel taken en verantwoordelijkheden die weggelegd zijn voor de Commissie. De Interoperable Europe Board neemt het initiatief voor allerlei interoperabiliteitsmaatregelen, maar het is de Europese Commissie die vervolgens het besluit neemt of de voorgestelde maatregelen worden aangenomen. Daarnaast is de Europese Commissie vertegenwoordigd in de Interoperable Europe Board, en hebben zij in dit orgaan bovendien de voorzittende rol. Als gevolg hiervan heeft de Europese Commissie invloed op welke initiatieven de Board neemt, en op de inhoud daarvan.

2.3. Interoperabiliteitsbeoordeling en -oplossingen

Figuur 3: Overzicht interoperabiliteitsbeoordelingen en -oplossingen

De Interoperable Europe Act stelt naast een governancestructuur ook verschillende interoperabiliteitsoplossingen, steunmaatregelen en regels rondom planning en monitoring vast (zie Figuur 3). Deze worden in de rest van Hoofdstuk 2 toegelicht.

Interoperabiliteitsbeoordeling (“interoperability assessment”)

De Europese Commissie vindt het belangrijk om in zo een vroeg mogelijk stadium van het beleidsvormingsproces aandacht te besteden aan het interoperabiliteitsaspect. Daarom wordt in de Act hier een artikel aan gewijd (zie art. 3). Overheidsinstellingen die van plan zijn een

nieuw netwerk- en informatiesysteem op te zetten of een bestaand systeem te wijzigen, moeten een interoperabiliteitsbeoordeling (in het Engels: *interoperability assessment*) uitvoeren. Deze beoordeling is verplicht als de verandering gevolgen heeft voor de grensoverschrijdende interoperabiliteit.

Een interoperabiliteitsbeoordeling is noodzakelijk om inzicht te krijgen in de omvang van de gevolgen van de geplande actie. Daarnaast geeft de beoordeling inzicht in welke maatregelen men kan nemen om de kosten te drukken. De beoordeling is in drie gevallen verplicht (zie artikel 3.1) maar kan ook vrijwillig worden uitgevoerd.

Bij een intereoperabiliteitsbeoordeling worden de gevolgen van de geplande maatregelen voor de grensoverschrijdende interoperabiliteit van netwerk- en informatiesystemen geëvalueerd. Hierbij gaat het om de omvang van die gevolgen, de aard, oorsprong en eventuele bijzonderheden die daarbij gepaard gaan. Wat de beoordeling ten minste moet bevatten is te lezen in artikel 3.4. Het is de bedoeling dat men op basis van de beoordelingsresultaten besluit welke maatregelen er nodig zijn om het netwerk- en informatiesysteem op te zetten of te wijzigen.

De nationale bevoegde autoriteiten en de interoperabiliteitscoördinatoren verlenen de nodige ondersteuning bij het uitvoeren van de interoperabiliteitsbeoordeling. De Commissie kan technische instrumenten ter ondersteuning van de beoordeling ter beschikking stellen.

Interoperabiliteitsoplossingen (“interoperability solutions”)

In Hoofdstuk 2 de Act wordt gesproken over interoperabiliteitsoplossingen. Hiermee wordt bedoeld: kaders, specificaties en toepassingen die grensoverschrijdende interoperabiliteit bevorderen. Hoofdstuk 2 (zie art. 5 t/m 8) regelt de totstandbrenging van interoperabiliteitsoplossingen door te verwijzen naar:

- 1) het Europees interoperabiliteitskader (European Interoperability Framework) en de bijbehorende gespecialiseerde interoperabiliteitskaders.
- 2) portaal, specificaties en toepassingen van Interoperabel Europa die door de Interoperable Europe Board worden aanbevolen.

1) Europees interoperabiliteitskader (EIF) en bijbehorende gespecialiseerde interoperabiliteitskaders

Het Europees interoperabiliteitskader (EIF) (zie art. 6) moet de uitvoering van de interoperabiliteitsoplossingen verder bevorderen en voor samenhang zorgen. Het EIF wordt door de Europese Commissie en haar lidstaten erkend als het enige referentiepunt voor de aanpak binnen de Unie ten aanzien van interoperabiliteit in de publieke dienstverlening. De Interoperable Europe Board is verantwoordelijk voor de doorontwikkeling van het Europees interoperabiliteitskader (EIF) en stelt dit voor aan de Commissie ter goedkeuring.

Het EIF voorziet in een model en aanbevelingen inzake juridische, organisatorische, semantische en technische interoperabiliteit. De EIF richt zich op alle entiteiten die onder deze verordening vallen, zodat deze entiteiten op elkaar kunnen inwerken via hun netwerk- en informatiesystemen. Bovendien kan met aanvullende gespecialiseerde interoperabiliteitskaders tegemoet worden gekomen aan de behoeften van specifieke domeinen of bestuursniveaus. Er moet rekening worden gehouden met reeds bestaande sectorspecifieke kaders die op het niveau van de Unie zijn ontwikkeld. Denk bijvoorbeeld aan de sectorspecifieke kaders voor de gezondheidszorg.

2) *Portaal, specificaties en toepassingen van Interoperabel Europa*

A. *Portaal*

De Interoperable Europe Portal (zie art. 8) is bedoeld als kennis- en deelplatform voor interoperabiliteitsoplossingen en informatie/wijsheid daarover voor de desbetreffende gemeenschap. De Commissie publiceert interoperabiliteitsoplossingen en het Europees interoperabiliteitskader op de Interoperable Europe Portal in open, machinale, leesbare, toegankelijke, vindbare en herbruikbare formaten.

B. *Delen en hergebruiken van interoperabiliteitsoplossingen*

Overheidsinstanties op nationaal en Europees niveau stellen hun interoperabiliteitsoplossingen ter beschikking aan een entiteit die hierom vraagt (zie art. 4). De gedeelde inhoud omvat de technische documentatie en, indien van toepassing, de gedocumenteerde broncode.

De verplichting geldt in principe voor alle interoperabiliteitsoplossingen die overheidsinstanties voor hun digitale dienstverlening gebruiken. Er zijn echter een aantal situaties waarin deze verplichting niet van toepassing verklaard is:

- Oplossingen waarmee processen worden ondersteund die buiten de openbare taak van de betrokken openbare lichamen of instellingen, organen of agentschappen van de Unie vallen zoals omschreven in de wet of in andere bindende voorschriften;
- Oplossingen waarvan het intellectuele eigendomsrecht in het bezit is van derden en het delen ervan niet is toegestaan;
- Oplossingen waarvan toegang is uitgesloten of beperkt op grond van gevoelige informatie in verband met bescherming van kritieke infrastructuur of bescherming van defensiebelangen c.q. openbare veiligheid.

C. *Specificaties en toepassingen voor Interoperabel Europa*

De Interoperable Europe Board beveelt oplossingen ter bevordering van grensoverschrijdende interoperabiliteit aan. Het gebruik hiervan is niet verplicht in alle domeinen en overheidslagen (zie art. 7). Deze aanbevolen oplossingen krijgen het label “Interoperabel Europa-oplossing” en worden gedeeld via de Interoperable Europe Portal.

2.4. Ondersteunende maatregelen (“support measures”)

Ondersteunende maatregelen die de Commissie kan inzetten, zijn maatregelen om publieke autoriteiten te ondersteunen bij de uitvoering van de Act. De Act behandelt er vijf in hoofdstuk 3 van de Act.

Projecten ter ondersteuning van beleidsuitvoering (“policy implementation support projects”)

Het gaat hier om EU-brede beleidsprojecten die in het kader van de Act worden uitgevoerd en die de interoperabele en digitale uitvoering van EU-beleid in de gehele overheidssector van de EU ondersteunen (zie art. 9).

De Interoperable Europe Board kan de Europese Commissie vragen projecten op te zetten die publieke autoriteiten ondersteunen bij de digitale uitvoering van het Europese Unie beleid met als doel de grensoverschrijdende interoperabiliteit te versterken. De Commissie bepaalt (na raadpleging van de Interoperable Europe Board) de reikwijdte van het project en welke domeinen en bestuursniveaus betrokken moeten worden. Ook de planning en werkmethoden worden bepaald door de Commissie.

Innoverende maatregelen

De Interoperable Europe Board kan het voorstel doen aan de Europese Commissie om innoverende maatregelen op te zetten. Deze innoverende maatregelen ondersteunen de ontwikkeling en invoering van innovatieve interoperabiliteitsoplossingen in de EU (zie art. 10). Zo dragen deze maatregelen bij aan de ontwikkeling van nieuwe of bestaande Interoperabel Europa-oplossingen, waar actoren op het gebied van GovTech bij betrokken zijn.

Om de ontwikkeling van innoverende maatregelen te ondersteunen, kan de Interoperable Europe Board voorstellen een testomgeving voor regelgeving op te zetten.

Regulatory sandboxes (“testomgevingen voor regelgeving”)

Regulatory sandboxes bieden een gecontroleerde omgeving voor de ontwikkeling, het testen en de validatie van innovatieve interoperabiliteitsoplossingen ter ondersteuning van de grensoverschrijdende interoperabiliteit van netwerk- en informatiesystemen (zie art. 11 en 12).

Regulatory sandboxes worden beheerd door de betrokken openbare lichamen en, indien de testomgeving de verwerking van persoonsgegevens door openbare lichamen tot gevolg heeft, staan onder toezicht van de aangewezen nationale autoriteiten. Indien de testomgeving de verwerking van persoonsgegevens door instellingen, organen en/of agentschappen van de Unie tot gevolg heeft, valt het toezicht onder de verantwoordelijkheid van de Europese Toezichthouder voor gegevensbescherming.

Deelname aan de *regulatory sandboxes* doet geen afbreuk aan de toezicht- en corrigerende bevoegdheden van de aangewezen toezichthouders. Deelnemers blijven aansprakelijk krachtens het toepasselijke Unierecht en de wetgeving van de lidstaten inzake aansprakelijkheid voor schade die wordt veroorzaakt tijdens hun deelname aan de testomgeving voor regelgeving.

Opleiding

De Europese Commissie en de Interoperabel Europa Raad ontwikkelen opleidingsmateriaal over Interoperabel Europa-oplossingen en het gebruik van het EIF (zie art. 13). Nationale autoriteiten en verschillende instanties binnen de Europese Unie, zoals instellingen of agentschappen, bieden hun medewerkers die met dergelijke interoperabiliteitsoplossingen te maken krijgen passende opleidingsprogramma's. Dit met als doel om samenwerking en kennisuitwisseling tussen personeel te verbeteren (op nationaal en Europees niveau).

Wederzijdse beoordelingen (“peer review”)

De wederzijdse beoordelingen ondersteunen de integratie van interoperabel Europa-oplossingen. Daarbij dienen de wederzijdse beoordelingen als aanvulling op de interoperabiliteitsbeoordelingen (zie art. 14), de verplichte beoordeling die lidstaten moeten uitvoeren als zij een verandering toepassen die gevolgen heeft voor de grensoverschrijdende interoperabiliteit. De wederzijdse beoordeling wordt uitgevoerd door interoperabiliteitsdeskundigen uit andere lidstaten dan de lidstaat waar het getoetste openbare lichaam is gevestigd.

Om te ondersteunen bij de integratie van Interoperabel Europa-oplossingen en de uitvoering van interoperabiliteitsbeoordelingen, stelt de Europese Commissie een samenwerkingsmechanisme voor. Volgens dit mechanisme werken autoriteiten samen door wederzijdse beoordeling om zo van elkaar te leren. De Commissie kan, na raadpleging van de Interoperable Europe Board, richtsnoeren vaststellen over de methode en de inhoud van de wederzijdse

beoordeling. Alle via een wederzijdse beoordeling verkregen informatie wordt uitsluitend voor het doel van 'peer reviewing' gebruikt. De deskundigen die aan de wederzijdse beoordeling deelnemen, maken gevoelige of vertrouwelijke informatie die zij in de loop van die beoordeling hebben verkregen niet openbaar aan derden.

2.5. Planning en monitoring

Interoperabel Europa-agenda

De Board keurt een strategische agenda goed voor het plannen en coördineren van prioriteiten voor de ontwikkeling van grensoverschrijdende interoperabiliteit van netwerk- en informatiesystemen (zie art. 19). Input wordt o.a. verzameld via openbare raadpleging via de Interoperable Europe Portal. Financiële verplichtingen maken geen onderdeel uit van de agenda.

Monitoring en evaluatie

De Europese Commissie houdt toezicht op de voortgang van de ontwikkeling van grensoverschrijdende interoperabele overheidsdiensten die in de Unie elektronisch moeten worden verleend of beheerd (zie art. 20). Bij de monitoring wordt voorrang gegeven aan het hergebruik van bestaande internationale, Europese Unie en nationale monitoringgegevens en aan geautomatiseerde gegevensverzameling.

Daarnaast houdt de Commissie toezicht op:

- De uitvoering van het EIF door de lidstaten;
- Het gebruik van interoperabiliteitsoplossingen in verschillende domeinen - in de lidstaten en op lokaal niveau;
- De ontwikkeling van open source-oplossingen voor overheidsdiensten, innovatie in de overheidssector en de samenwerking met GovTech-actoren op het gebied van grensoverschrijdende interoperabele overheidsdiensten die in de Unie elektronisch moeten worden verricht of beheerd.

2.6. Samenvatting

De voorstellen van de Interoperable Europe Act kunnen grofweg in twee categorieën worden verdeeld. Allereerst stelt deze act een governancestructuur voor. In deze governancestructuur worden interoperabiliteitsproducten door de Interoperable Europe Board geïnitieerd en vormgegeven. De Interoperable Europe Community biedt niet-bindend advies aan deze Board over de voorgestelde interoperabiliteitsproducten. Wanneer de Board definitieve initiatieven voorstelt, neemt de Europese Commissie vervolgens een besluit over het wel of niet aannemen van deze voorstellen. In de daaropvolgende implementatiefase faciliteren de interoperabiliteitscoördinatoren de implementatie op Europees niveau, en de nationale bevoegde autoriteiten de implementatie op nationaal niveau.

Naast de governancestructuur stelt de Interoperable Europe Board ook verschillende interoperabiliteitsproducten voor. Ten eerste worden verplichtingen gesteld aan lidstaten en worden verschillende interoperabiliteitsoplossingen voorgesteld (het Portaal en interoperabiliteitsspecificaties en -toepassingen, met EIF als raamwerk). Ten tweede worden een vijftal ondersteuningsmaatregelen geïntroduceerd (namelijk projecten ter ondersteuning van beleidsuitvoering, innoverende maatregelen, *regulatory sandboxes*, opleidingen en wederzijdse beoordelingen). Tot slot worden regels rondom agendering en monitoring opgesteld, wat zich uit in de Agenda en monitoringsmechanismen.

3. Wat betekent de Interoperable Europe Act voor Nederland?

De verordening formuleert een aantal eisen voor de lidstaten. Aan welke eisen Nederland moet voldoen, wordt verder toegelicht in paragraaf 3.1. In de Act staat tevens de scope verwoord. Uit deze scope blijkt welke Nederlandse partijen mogelijk te maken krijgen met deze Act. De toelichting van wat binnen en buiten de scope ligt, is uiteengezet in paragraaf 3.2 en 3.3. Op basis van deze scope is gezocht naar raakvlakken met Nederlandse partijen en ontwikkelingen. Deze zijn in paragraaf 3.4 op een rij gezet, niet-uitputtend. Ook de raakvlakken met Nederlandse domeinen worden hier omschreven.

3.1. Verplichtingen voor lidstaten

Naast de taken en verantwoordelijkheden van de Interoperable Europe Board (en daarmee van de afgevaardigden vanuit de lidstaten hierin) en de Europese Commissie, omschrijft de Act ook de specifieke taken van de lidstaten.

Iedere lidstaat is verantwoordelijk voor:

- Het opzetten van de nodige samenwerkingsstructuren tussen alle nationale autoriteiten die betrokken zijn bij de uitvoering van deze Act;
- Het aanwijzen van een of meer bevoegde autoriteiten die verantwoordelijk zijn voor het toepassen van deze Act. Dit kan een bestaande autoriteit zijn. De lidstaat moet er daarnaast voor zorgen dat de bevoegde autoriteit over voldoende bevoegdheden en middelen beschikt om de haar toegewezen taken op doeltreffende en efficiënte wijze uit te voeren.

Deze aangewezen bevoegde autoriteit(en) binnen een lidstaat heeft/hebben een aantal taken die beschreven staan op pagina 11 en hieronder worden herhaald:

- Een lid van de Interoperable Europe Board benoemen;
- Binnen de lidstaat alle vraagstukken in verband met deze verordening coördineren;
- Openbare lichamen in de lidstaat ondersteunen bij het opzetten of aanpassen van hun processen voor het uitvoeren van interoperabiliteitsbeoordelingen;
- Het delen en hergebruiken van interoperabiliteitsoplossingen via de Interoperable Europe Portal en het onder de aandacht brengen van eventuele andere relevante portalen;
- Met land specifieke kennis bijdragen aan de Interoperable Europe Portal;
- De actieve betrokkenheid van een breed scala van nationale entiteiten bij de Interoperable Europe Community en hun deelname aan de in artikel 9 bedoelde projecten ter ondersteuning van de beleidsuitvoering en aan de in artikel 10 bedoelde innoverende maatregelen coördineren en aanmoedigen;
- Openbare lichamen in de lidstaat ondersteunen bij de samenwerking met de betrokken openbare lichamen in andere lidstaten met betrekking tot onderwerpen die onder deze Act vallen.

Binnen de lidstaat:

- Wanneer autoriteiten een nieuw netwerk- en informatiesysteem voor het verlenen aan diensten op gaan zetten of deze ingrijpend wijzigen wordt een beoordeling uitgevoerd op de gevolgen van de geplande actie voor grensoverschrijdende interoperabiliteit oftewel *interoperability assessment* ("interoperabiliteitsbeoordeling")
- Er wordt een mechanisme voor samenwerking tussen openbare lichamen opgezet om hen te ondersteunen bij de integratie van Interoperabel Europa-oplossingen in hun

netwerk- en informatiesystemen en om hen te helpen bij de uitvoering van de in artikel 3 bedoelde interoperabiliteitsbeoordelingen. Voorafgaand hieraan kan een lidstaat gebruik maken van een wederzijdse beoordeling.

- Het testen van Interoperabel Europa-ondersteuningsmaatregelen in veilige ruimten kan behulpzaam zijn. Hierbij wordt gezorgd voor verantwoorde innovatie en integratie van passende risicobeperkende maatregelen en waarborging daarvan. Om te zorgen voor een rechtskader dat innovatievriendelijk, toekomstbestendig en bestand tegen verstoring is, moet het mogelijk worden gemaakt dergelijke projecten in *regulatory sandboxes* uit te voeren.

3.2. Scope Act

Johannes Hahn, commissaris voor Begroting en Administratie, benoemde het volgende uitgangspunt bij de presentatie van deze Act: *“Het stelt Europese instituties en lidstaten in staat samen te werken aan generieke, open, herbruikbare voorzieningen, zodat betere digitale publieke diensten mogelijk worden”*.

De artikelen in de wet zien toe op grensoverschrijdende gegevensuitwisseling voor publieke dienstverlening binnen de Europese grenzen. Daarbij geldt de Act alleen voor overheidsdiensten die voor de digitale dienstverlening of het beheer daarvan gebruikmaken van netwerken en informatiesystemen. Om deze reden regelt de verordening dus met name zaken die betekenis hebben in het contact van overheden in Europa onderling - Government to Government (G2G). Uiteindelijk zal de burger en ondernemer hier de voordelen van ondervinden bij het gebruik maken van de overheidsdienstverlening.

Met de publieke dienstverlening van overheidsorganisaties worden alle publieke sectoronderdelen van de Europese Unie bedoeld: ministeries en uitvoeringsorganisaties, maar ook de agentschappen en organisaties in andere bestuurslagen in de lidstaten die grensoverstijgende diensten leveren aan burgers.

De Commissie zorgt daarbij tevens voor *regulatory sandboxes* waar voorzieningen en nieuw beleid kunnen worden uitgetest. Voor deze *sandboxes* gelden verplichtingen voor de lidstaten die aan deze testen deelnemen. Hier staat niet automatisch financiering tegenover vanuit Europa.

Als lidstaat kan men gebruik maken van financiële middelen die aangeboden worden voor vernieuwingen van de interoperabiliteitsvoorzieningen. Zo kan bijvoorbeeld een nieuwe EBMS-koppeling tussen de lidstaten door RINIS wordt geagendeerd en worden goedgekeurd in de Europese governance voor interoperabiliteit¹. Zodoende kan Stichting RINIS financiering aanvragen voor de ontwikkeling van interoperabiliteitsvoorzieningen.

Daarnaast zal de Commissie toezien op implementatie van de afspraken, zoals adoptie en implementatie van het EIF-raamwerk en op de afspraken over her te gebruiken voorzieningen. Bovendien monitort de Europese Commissie implementaties.

Bovendien vinden wederzijdse beoordelingen plaats, waarbij lidstaten bij grote wijzigingen in hun interoperabiliteitslandschap rekening hebben te houden met de dan geldende afspraken

¹ In de governance wordt bij de werkgroepen rekening gehouden met samenwerking tussen publieke en private partijen; GovTech.

vooral wat betreft beleid voor dienstverlening tussen lidstaten. Mede-lidstaten beoordelen de wijziging, hetgeen waarschijnlijk vergelijkbaar is met de assessmentprocessen in het kader van eIDAS voor het opnemen van nieuwe identiteitsoplossingen op de Europese lijst.

Tot slot is het voor een juist beeld van de scope belangrijk iets toe te lichten over de aard van de voorzieningen die genoemd zijn in de Act. Deze voorzieningen zijn niet altijd of alleen software of broncode (die kan “zoemen” op een computer). Voorzieningen kunnen ook bestaan uit specificaties en/of standaarden. Een voorziening zelf kan feitelijk een set (juridische) afspraken zijn die in de governance werd geagendeerd en besloten.

3.3. Buiten scope

Zoals in paragraaf 3.2 is benoemd richt de Act zich op grensoverschrijdende gegevensuitwisseling voor publieke diensten. De gegevensuitwisseling binnen een lidstaat wordt dus niet direct geraakt, en ligt daarom buiten scope. Bovendien geldt de Act voor publieke dienstverlening, waardoor private interoperabiliteit ook buiten scope ligt. Tot slot maakt het G2G karakter van deze Act dat Government to Citizen (G2C) niet van directe werking is.

Verder geeft de Act een aantal specifieke aanwijzingen voor de scoping van de verplichtingen rondom de Interoperable Europe Portal. Als gegevensuitwisseling over de grens tussen lidstaten wordt gedaan met software die onder licentie valt dan is deze voorziening uitgesloten van het deel van de Act waar publicatie van de oplossing in de portal verplicht gesteld wordt. Interoperabiliteitsbeoordelingen zijn dan nog steeds verplicht. Zoals er ook in de publicatie van source code of specificaties/documentatie een veiligheidsrisico schuilt.

3.4. Eerste verkenning van de raakvlakken in Nederland

Tabel 1 en 2 geven een beknopte inventarisatie weer van de partijen en projecten die geraakt worden door deze Act. De onderstaande opsomming betreft een eerste verkenning en is daarmee niet uitputtend.

Tabel 1. Europese ontwikkelingen & projecten waar cross-border interoperabiliteit een rol speelt

Domein	Ontwikkeling/project
Justitie en Veiligheid	<i>eCodex (justitiële crossborder afspraken)</i> Ministerie van Justitie en Veiligheid werkt aan de uitwisseling van dossiers voor de rechtspraak. Inmiddels wordt deze uitwisseling in Europa meer verplichtend. <i>Uitwisseling boetes Justitie</i> Verkeersboetes kunnen binnen Europa gedeeld worden, met een aantal lidstaten.
Digitale Overheid	<i>Nederlandse Overheids Referentie Architectuur (NORA)</i> NORA is het interoperabiliteitsraamwerk voor de Nederlandse overheid en vertaalt daartoe wetgeving, beleid en standaarden naar architectuurprincipes, beschrijvingen en modellen. Hieronder vallen ook de dochterraamwerken zoals GEMMA, PETRA, etc. NORA is niet direct Europees, maar verhoudt zich wel tot het Europese EIF en de EIRA.

Europese Digitale Identiteit

Europa heeft op basis van eIDAS (versie 2) het initiatief genomen om de uitwisselbaarheid van digitale identiteiten te bevorderen.

eIDAS (Electronic Identification And Trust Services)

eIDAS zorgt dat burgers met hun nationale inlogmiddel (zoals DigiD) kunnen inloggen bij organisaties in andere landen in de Europese Economische Ruimte (EER).

eWallet

Een applicatie of toepassing op een telefoon of tablet waarin een digitale identiteit, inclusief allerlei gekoppelde attributen, kan worden opgeslagen en meegenomen. Voorzien in eIDAS2.

Single Digital Gateway (SDG)

De Europese toegangspoort die Europeanen toegang gaat geven tot informatie en procedures volgens het Once Only Technical Principle (OOTS), gecoördineerd door het Bureau Nationaal Coördinator Single Digital Gateway.

Data Spaces

Gemeenschappelijke Europese data spaces brengen relevante data-infrastructuren en governance-kaders samen om het bundelen en delen van gegevens te vergemakkelijken. Dit gebeurt in tien domeinen, waaronder: zorg, landbouw, industrie, energie, mobiliteit, financiën en publieke dienstverlening.

Internationale ICT-standaardisatie

Forum voor Standaardisatie neemt deel aan het European Multi Stakeholder Platform (MSP) on ICT Standardisation waarbij Europese (open) standaarden voor interoperabiliteit vastgesteld worden. Deze worden op een lijst geplaatst, zodat inkopers deze standaarden mogen gebruiken om leveranciers uit te sluiten.

Zorg

Programma Implementatie Europese Zorgdiensten (PIEZO)

Het ministerie van VWS werkt aan de Nederlandse aansluiting op Europese uitwisseling van patiëntgegevens tussen de lidstaten, zodat Nederlandse burgers in een ander Europees land hun elektronische patiëntsamenvatting beschikbaar kunnen stellen voor zorgverleners wanneer ze zorg in een ander EU-land nodig hebben.

eHealth Digital Service Infrastructure (eHDSI)

De digitale diensteninfrastructuur voor e-gezondheid (eHDSI) is een infrastructuur die moet garanderen dat Europese burgers ook op gezondheidszorg kunnen rekenen wanneer zij naar een ander EU-land reizen. Hiermee kunnen EU-landen op een veilige, efficiënte en interoperabele wijze gezondheidsgegevens uitwisselen.

EHDS

De European Health Data Space (EHDS) is een voorstel van de Europese Commissie om snel en makkelijk medische gegevens te kunnen uitwisselen en burgers toegang te geven tot hun gezondheidsdata. Het voorstel bestaat feitelijk uit drie onderdelen: primair datagebruik, secundair datagebruik en regulering van de zorg-ICT-markt.

Onderwijs

Uitwisseling opleidingsgegevens door DUO

Studenten komen steeds vaker uit andere Europese lidstaten naar Nederland om te studeren. Ook Nederlandse studenten maken steeds vaker gebruik van internationale scholing. DUO werkt aan de bevordering van gegevensuitwisseling in het onderwijs. Zo kunnen EU-landen makkelijker opleidingsgegevens zoals diploma's en inschrijvingen uitwisselen.

Economische zaken

AI Regulation

De Commissie stelt het rechtskader voor AI voor dat de risico's van AI aanpakt en Europa in staat stelt wereldwijd een leidende rol te spelen.

Internationale gegevensuitwisseling tussen Kamers van Koophandel
In Europese handelsregisters kan gezocht worden naar vennootschappen (bv's en nv's). Op termijn kan men met één zoekopdracht op de site *European eJustice* in alle landen binnen de EER zoeken. Maar nog niet alle landen ondersteunen dit.

Let op: op Europees niveau valt dit onder bevoegdheid van Justitie

Telecom

De Autoriteit Consument en Markt (ACM) bevordert en waarborgt toegang, interconnectie en interoperabiliteit van telecomdiensten.

Sociale zaken

Electronic Exchange of Social Security Information (EESSI)

Een IT-systeem dat sociale zekerheidsinstellingen in de Europese Unie helpt om snel, veilig en elektronisch informatie uit te wisselen over o.a. pensioenen, werkloosheid en ziekte.

Infrastructuur

Kentekengegevens uitwisseling

Door de invoering van de zogeheten Cross Border Enforcement (CBE)-richtlijn is de uitwisseling van kentekengegevens met meer EU-landen nu eenvoudiger geworden. De gegevens van Nederlandse eigenaren/houders komen uit het basisregister voertuigen (kentekenregister) dat beheerd wordt door RDW.

Europese elektronische tolheffingsdienst (EETS)

EETS is de dienst die interoperabiliteit (of uitwisselbaarheid) tussen elektronische tolsystemen in de Europese Unie moet verbeteren, zodat uiteindelijk één uniforme methode ontstaat voor Electronic Toll Collection (ETC).

'Smart Borders'

De Douane, Koninklijke Marechaussee en Politie werken sinds de begin jaren '90 intensief samen op basis van Europese wetgeving. De

Schengenzone vereist uitwisseling van (persoons)gegevens zodat burgers vrij kunnen reizen binnen de Europese Economische Ruimte.

Tabel 2. Inventarisatie van belanghebbende partijen

Betrokkenheid	Partijen
Bestuurslagen	<ul style="list-style-type: none">• BZK eerstverantwoordelijk ministerie• De ministeries• CIO Rijk• Gedeputeerde staten (provincies)• VNG (gemeenten)• Unie van Waterschappen (waterschappen)
Faciliterende organisaties voor cross-border uitwisseling	<ul style="list-style-type: none">• RINIS• LOGIUS• DICTU
Uitvoeringsorganisaties en manifestgroepen	<ul style="list-style-type: none">• Belastingdienst• Douane• Dienst Domeinen• Dienst Justitiële Inrichtingen• Immigratie- en Naturalisatiedienst• Onderwijsinspectie• Rijkswaterstaat• Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen• Rijksdienst voor Ondernemend Nederland• Koninklijke Marechaussee• Politie• Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit

Een aantal van de partijen uit Tabel 2 is uitgenodigd voor een inputsessie op 6 december 2022. Tijdens deze sessie kregen zij toelichting op de inhoud van de voorgestelde Interoperable Europe Act. Ook kregen zij de kans om vanuit hun expertise te reageren op de voorgenomen verordening en aan te geven welke raakvlakken zij zien. Zie bijlage B voor een lijst van alle aanwezigen.

3.5. Samenvatting

Deze Act kan veel betekenen voor Nederland. Vanwege haar generieke karakter raakt de Act veel verschillende partijen. In de praktijk beperkt de scope zich tot de G2G crossborder gegevensuitwisseling voor publieke dienstverlening en tot die gegevens waarvoor domein overstijgende afspraken gemaakt moeten worden. De contactpartijen zijn daarmee in het Nederlandse overheidslandschap beperkt tot die partijen die grensoverschrijdende diensten aan burgers aanbieden of dit faciliteren. Binnen Nederland zijn meerdere organisaties actief op het gebied van interoperabiliteit tussen lidstaten. In principe worden al deze publieke partijen die crossborder dienstverlening binnen de EU uitvoeren, geraakt door deze act. Hiermee raakt het ook de partijen die deze gegevensuitwisseling mogelijk maken door hier software voor te leveren (zoals RINIS). En daarnaast publieke partijen die afspraken over deze gegevensuitwisseling maken of onderhouden (zoals Forum voor Standaardisatie en Logius).

4. Eerste verkenning gevolgen act voor Nederland

4.1. Eerste reacties van experts vanuit stakeholders

Inputsessie

Zoals aangegeven kan deze Act vele ontwikkelingen en bestaande digitale dienstverlening raken. Om een eerste beeld te krijgen van de gevolgen is op 6 december 2022 een inputsessie georganiseerd. Tijdens de inputsessie is de inhoudelijke analyse van de Act gepresenteerd aan de deelnemers. Vervolgens is hen gevraagd naar hun eerste indruk van de Act en de kansen en risico's die zij zien.

Hierbij is het belangrijk om te vermelden dat de verkenning in dit rapport een eerste voorlopige verkenning betreft. Er is niet gestreefd naar volledigheid. Deze paragraaf geeft een samenvatting van het verslag van de sessie. Een tweede kanttekening is dat de experts input hebben geleverd vanuit hun ervaring in het veld, en niet een formeel standpunt namens hun organisatie hebben ingebracht.

Enthousiasme over domeinoverstijgende bijeenkomst

Een algemene observatie is het enthousiasme waarmee men aan tafel zat en het feest van herkenning over vergelijkbare problematiek die men herkende in de eigen sectorale ervaringen. Alle aanwezigen zouden graag zien dat dergelijke domein overstijgende bijeenkomsten vaker worden gehouden.

Reacties tijdens de workshop

Eén van de eerste vragen was: *Welk probleem lost deze Act precies op voor grensoverschrijdende dienstverlening?*

Er werd geconstateerd dat de Act vooral een grote impact heeft op de inrichting achter de schermen rondom diensten die burgers gebruiken.

In de Act staan beleidsinstrumenten beschreven die homoloog zijn aan wat Nederland op dat gebied al ontwikkeld heeft. Je zou kunnen stellen dat de Act een NORA-aanpak voorstelt, maar dan doorgetrokken naar Europees niveau. Vooral de voorgestelde verplichtingen rondom het gebruik van het EIF zijn in lijn met de NORA-aanpak. Evenals NORA stelt het EIF een aantal basisprincipes vast waar we ons aan moeten houden en formuleert standaarden waar nodig. Sommige domeinen mogen het zelf regelen zolang hun initiatieven maar niet in conflict zijn met de nationale regels. Daarbij heeft NORA ook haar eigen Board, gebruikers, *et cetera*.

Het is lastig om een inschatting te maken van de impact van de Act. Het gaat niet echt om oplossingen en standaarden zelf, maar meer om sturing en systematiseren. Dit wekt daarom de indruk dat de impact van de Act mee kan vallen.

4.2. Kansen

Met de komst van deze Act zijn er een aantal kansen die de deelnemers van de sessie voorzien waar Nederland op kan inspringen en haar voordeel uit kan halen.

Verbetering dienstverlening

- Uniformeren en standaardiseren verbetert de dienstverlening en is kostenefficiënt.

- Deze Act helpt semantische vraagstukken oplossen (ook intern). Er is veel winst te behalen door dezelfde taal te spreken. De Act stelt de verplichting om daaraan te conformeren.
- Het vier lagen-model helpt je om op alle niveaus na te denken over interoperabiliteit en niet slechts op één niveau te veranderen.
- Er wordt snel gekeken naar de informatiebeveiliging c.q. technische kant, maar de andere lagen moeten in samenhang worden gezien. Als toepassing van de EIF wordt afdwongen en er dus zo voor zorgt dat er naar alle lagen wordt gekeken is dat winst. Zonder dat je de inhoud hiervan afdwingt.
- In sommige domeinen gaat de internationale samenwerking erg goed, terwijl dit in andere domeinen veel moeizamer gaat. Deze Act is juist voor deze domeinen een positieve ontwikkeling, want je dwingt de partijen die grensoverschrijdende dienstverlening verlenen om hun diensten interoperabel te maken.

Besluitvorming verloopt soepeler

- Het hebben van één gremium waar de domeinen bij elkaar komen is een voordeel; ook voor de domeinen die al ver zijn op het gebied van interoperabiliteit.
- De Act biedt kansen als we kunnen bereiken dat de Interoperable Europe Board over het “hoe” mag beslissen, en niet het “wat” of “waarom”. De “wat” zijn cross border diensten in alle domeinen. De nadere invulling wordt neergelegd bij de Board. De experts c.q. vertegenwoordigers uit de verschillende landen beslissen hoe ze de EIF vertalen naar de eigen omgeving.
- Als we ervoor zorgen dat Nederland goed vertegenwoordigd is, is onze stem van waarde. Aangezien de Board initieert en de Commissie besluit is het belangrijk dat onze belangen stevig vertegenwoordigd zijn. Dit doet ertoe; daarom is het een kans.
- De voorgestelde governancestructuur maakt domein overstijgende afstemming mogelijk. De ontwikkelingen in de maatschappij vragen daar ook om.

Delen van oplossingen

- De Interoperable Europe Portal maakt het mogelijk om oplossingen te delen en van elkaar te leren.
- EU-oplossingen uit specifieke domeinen kun je nationaal doortrekken. Zo kun je bijvoorbeeld de *lessons learned* van eCodex delen.
- De verordening biedt betere mogelijkheden om kennis en oplossingen te delen. Niet alleen door de governancestructuur, waarbij overleg wordt gestimuleerd, maar ook door de faciliteiten die worden aangeboden.
- In deze versie van de Act wordt niet echt over de oplossingen gesproken, maar meer over het “construct” eromheen. Dit betekent dat tot nog toe ieder zijn eigen bilaterale afspraken over infrastructuur kon maken. Wel maakt deze Act het mogelijk om nieuwe oplossingen te maken en die aan te bieden aan alle lidstaten. Wellicht kunnen ook de bestaande Nederlandse oplossingen alsnog ingebracht worden. Het gevolg hiervan kan zijn dat de standaarden die tot nog toe sectoraal waren breder toegepast kunnen worden.
- Hergebruik van bijvoorbeeld een Uniforme Productnamen Lijst (UPL), wat betreft semantiek, wordt als voordeel gezien. Dan moet je ondertussen wel een plek geven aan het feit dat de regelgeving in lidstaten kan verschillen. Denk bijvoorbeeld aan kentekens die in sommige landen gekoppeld zijn aan personen en in andere landen aan voertuigen.

Verplichting EIF en interoperabiliteitsbeoordeling

- Een impact assessment (in de Act wordt dit een interoperabiliteitsbeoordeling genoemd) verplicht stellen biedt kansen. In het juridische domein waar dit nog niet verplicht is, wordt het gemist. Het is namelijk zonde om gesloten applicaties neer te zetten en netwerken daarop los te laten om ze open te maken. Vanaf het design van de applicatie (en de keuze hiervoor) kan hier rekening mee worden gehouden. Een impact assessment zou hier nuttig kunnen zijn; ook door hierbij de mate van openheid te beoordelen. Logisch om kaders te stellen voor zo'n assessment. Andere partijen in Europa moeten ervanuit kunnen gaan dat de privacy, gegevensbescherming en cybersecurity in orde is.
- Het is voor de borging en toepassing van de Europese interoperabiliteitskaders (EIF) een kans dat deze met deze Act een minder vrijblijvende status gaan krijgen.
- Dit stelt eisen aan de kwaliteit (vindbaarheid, toegankelijkheid, begrijpbaarheid, etc.) van de interoperabiliteitsstandaarden en normen. De EU-site, de Interoperable Europe Portal, krijgt hier een belangrijke rol. Deze sites zijn gelukkig al verbeterd de afgelopen tijd. Een belangrijk aspect hierbij is de bruikbaarheid van de sites. De ([EIF Toolbox](#)) is hier bijvoorbeeld een instrument. Er bestaat wel wat twijfel over de vindbaarheid en herbruikbaarheid van de oplossingen. Het aanbieden van opleidingen, zoals voorgesteld, is een pré.

Grotere afzetmarkt

In het justitiële domein helpt de Act mogelijk drempelverlagend, waardoor je volume kunt vergroten en makkelijker gegevens kunt uitwisselen. Als afspraken en standaarden immers breder gelden zijn partijen eerder geneigd erin te investeren en ze te gaan gebruiken. Binnen het justitiële domein (zoals ook bij veel andere domeinen) zijn veel zaken in de grensoverschrijdende gegevensuitwisseling nog niet gedigitaliseerd. Deze ontwikkeling komt dus niet te laat.

Nederlandse situatie

- De voorgestelde governancestructuur handhaaft in principe de Nederlandse autonomie. Er wordt niet aan de achterkant gezegd hoe je dat als Nederland moet inregelen. Dat moet je als lidstaat zelf bepalen. Justitie wordt als voorlopers-domein gezien (in Europa). Je kunt ervoor zorgen dat andere domeinen gaan volgen. Ze zijn met deze Act op zoek naar het format, en vanuit daar kun je uitbreiden.
- In de huidige praktijk werkt Nederland al behoorlijk in lijn met de Act. Je zou bijna kunnen stellen dat de NORA-aanpak hiermee is doorgetrokken naar Europees niveau. Het stelt een aantal basisprincipes vast waar we ons aan moeten houden en formuleert standaarden waar nodig. Sommige domeinen mogen het zelf regelen zolang er geen conflict is met nationale regels. De NORA kent ook haar eigen Board, gebruikerscommunity et cetera.

Uitproberen voorkomt slechte investeringen

De aanname is dat met behulp van de *regulatory sandboxes* ideeën uitgeprobeerd kunnen worden zodat je erachter komt of het werkt.

Bovendien: als je nu laat bouwen, moet je al aan een uitgebreid boekwerk van compliance-regels voldoen. Denk aan de AVG, cybersecurity eisen en Forum-standaarden. Met deze Act komt er nog iets bij. Dit creëert wel een soort extra druk. Een goed begin is het halve werk, als

je het bijvoorbeeld meteen *good by design* doet. Software engineers hebben dit wel scherp, maar een bredere groep niet zo zeer. Dit is hiermee zowel een voordeel als een nadeel.

Betrekken van commerciële partijen

Commerciële partijen betrekken wordt breed als voordeel gezien.

4.3. Bedreigingen

Naast kansen zijn er ook bedreigingen of risico's die deze Act met zich meebrengt. Achtereenvolgens zullen verschillende op- en aanmerkingen van de deelnemers van de sessie besproken worden.

Verplichtingen voortvloeiend uit wet

Is iedereen verplicht om zijn/haar oplossingen te melden aan de governance? Als je de oplossing inbrengt zal het veel werk vergen. Het voordeel van hergebruik ligt bij andere partijen dan bij de indiener.

Belasting beheer binnen Nederland

Deze verordening is sterk bestuurlijk gericht, maar wie gaat deze gemeenschap onderhouden? Dit geldt niet alleen voor deze verordening maar ligt ten grondslag aan het federatief karakter van Europa.

Ook het onderhoud/beheer van open source software: wie is daar verantwoordelijk voor? Als dat de aanleverende lidstaat is, dan is dat een negatieve motivatie om iets aan te leveren.

Governance

- Als de Board alleen een adviesorgaan is aan de Commissie, worden de doorlooptijden veel te lang en is dat een zwaar negatieve indicator.
- Niet iedereen binnen de Nederlandse overheid is enthousiast over gezamenlijke ontwikkeling en hergebruik, over het algemeen vertraagt het de processen. De opbrengsten ontstaan later en vaak bij andere partijen dan de ontwikkelende en delende partij.
- Onderhoud/beheer van open source software. Wie is daar verantwoordelijk voor? In de verordening lijkt het de donerende lidstaat/partij? Als dat de aanleverende lidstaat is, dan is dat een negatieve motivatie om iets aan te leveren.
- Een onderdeel van de assessments is dat er op het portaal moet worden gekeken of er al een oplossing bestaat. Dat is binnen Nederland een uitdaging. "*Not invented here*" is niet voor niets een uitspraak. De rol van BZK hierin zal niet dwingend maar alleen faciliterend moeten zijn, om weerstand bij andere ministeries te voorkomen.
- Standaarden worden heel prominent genoemd in de verordening. Dat is ook wel logisch. Er zijn meer vraagtekens bij open source. In Nederland is er geen consensus over of open source goed of slecht is. Het Forum Standaardisatie richt zich daar doelbewust niet op, maar op open standaarden. Dat kost ook veel energie. Het al dan niet gebruiken van open source komt in assessments naar boven, dat zit meer in de EIF verwerkt, en niet in deze act zelf.
- We moeten stoppen met vragen hoe andere landen diensten leveren, alleen het resultaat (de uitwisseling) is belangrijk. Angst is dat bij deze verordening meer vragen worden gesteld over hoe wij het regelen. Dit gaat niet helpen. Er is in Nederland geen NORA politie. Als de architectuur niet helpt, dan moet je de architectuur weggooien. Niet "*comply or complain*".
- Het is nog onduidelijk wat er nou precies op de domeinen afkomt; moet de architectuur er op detail op worden aangepast? Moet het NORA bijvoorbeeld één op één

overeenkomen met het voorstel uit deze Act? Dit is straks ook een belangrijke vraag richting de Europese Commissie voor in de verdere onderhandelingen.

- De EIF zegt iets over bestuurskunde. Idee vanuit NORA: ga op dat dienstverleningsconcept zitten. Data spaces zijn een oplossing. Maar de vraag is voor welk vraagstuk dit de oplossing is. Interoperabiliteit voor wat? Cross-border dienstverlening en vrij verkeer van diensten. Wat is het probleem dan? En wat lost deze Act op?
- Aan de andere kant is er al veel discussie binnen de domeinen en is het de vraag hoe deze afstemming zal verlopen binnen een groter verband. Binnen bijvoorbeeld de Douane bestaat er al veel discussie over standaarden en normen. DG TAXUD heeft een lijn- en sturende rol. Over Europese DG's heen harmoniseren van beleid om administratieve lasten te verlagen is heel positief, maar dan stuit je wel op ingewikkelde vragen als 'welk datamodel ga je dan toepassen'? Dan krijg je interoperabiliteitsdiscussies. In dat geval kan het helpen als er een orgaan is die de keuzes maakt. Die rol zou het interoperabiliteitsboard dan moeten kunnen krijgen.

Sectorale vs. generieke taken

- Dit is een overkoepelende verordening. Je moet ervoor waken geen taken of verantwoordelijkheden die belegd zijn bij domeinen over te nemen. Dus geen sectorspecifieke voorschriften vanuit deze verordening.
- Uitvoeringsorganisaties zijn vaak ZBO's. Dat biedt ze vrijheden. Door deze verordening worden de vrijheidsgraden aan banden gelegd. Het lijkt weinig federatief, meer centralistisch. Kan het zijn dat de verordening ook ontstaat omdat controle op andere lidstaten nodig is?
- De vraag popte regelmatig op: waarom nog een wet? Er bestaat al veel sectorale wetgeving, zoals bijvoorbeeld bij EESSI. Alles loopt nu door elkaar, we hebben al zo veel dingen. EESSI is een Europese oplossing, die nu vervangen moet worden in verband met OOTS. Deze verordening gaat over meta wetgeving, over oplossingen die er nog gaan komen. Dus zodra je sectorale oplossing toepast moet je zo'n assessment doen, kijken of er al een standaard voor is. Daar kleven ook allerlei risico's aan, denk aan doorlooptijd, welke verordening prevaleert etc.
- Desinvesteringen in sectorale systemen is een risico.

EIF-verplichting

- Hoe hoger je in de EIF lagen komt, hoe moeilijker het wordt. Wetgeving gelijkstellen is namelijk heel lastig, als je dat überhaupt al wilt. Een OM in Griekenland werkt bijvoorbeeld heel anders dan in Nederland. In hoeverre kan deze Act iets regelen op juridisch vlak?
- De beschrijving van de EIF levert normering op die gemonitord wordt in Nederland, maar de vraag is wie voldoende geëquipeerd is deze monitor kunnen vullen. Niet alleen qua capaciteit is het een uitdaging maar ook qua betekenis van de vragen, denk bijvoorbeeld aan multi-lingualism.

Risico's aangaande de IOP-assessments

- Er is angst voor bureaucratische last, met name bij de impact assessments. Gaan we er echt iets aan hebben of gaan we onszelf gek maken met rapporten?
- Board moet niet achteraf met richtlijnen komen. Lidstaten moeten niet zomaar wat aanmodderen, ze moeten niet zomaar iets doen. Voordat Board de assessments

verplicht stelt, moeten ze de richtlijnen maken voor die assessments. Lidstaten moeten geen assessments maken nu de richtlijnen er nog niet zijn. Laat lidstaten niet aanmodderen om vervolgens richtlijnen te geven waaraan je moet werken. Dat is een besluit van de Board wat wordt opgericht, dit is een reëel risico, ook bij de SDG.

Risico's van regulatory sandboxes

- Europese Commissie besluit over *regulatory sandboxes*. Waarom kun je niet gewoon in pilots en dergelijke testen met nieuwe data? De AVG is er niet voor niets! Waarom zou je dit zo doen, met het weghalen van regels die met een reden zijn opgesteld. Het is zelfs gevaarlijk, je kunt hier misbruik van maken. Is het een laboratorium omgeving? Bovendien, wat als iets werkt als je de AVG buiten werking hebt gesteld, en de maatregel blijkt effectief – stel je dan in het echt ook de AVG buiten werking? *(Nota Bene: Wat precies de vorm van de regulatory sandboxes wordt, blijft in het voorstel nog wat onhelder. Dat bijvoorbeeld de AVG (deels) buitenwerking zou zijn - binnen zo'n sandbox en lopende een pilot - is nog louter een, onzekere, aanname van degene die de opmerking heeft gemaakt. Na de situatie in een regulatory sandbox, zal er in elk geval hoe dan ook (als nodig gebleken is) aanpassing van regelgeving komen.)*

Andere aandachtspunten

Er zijn een aantal aandachtspunten door de experts genoemd tijdens de sessie die van belang kunnen zijn voor het BNC-fiche en de verdere onderhandelingen over de Act:

- De Act schrijft voor dat er een governancestructuur ingericht wordt, maar schrijft niet voor hoe je die in moet richten, dat verschilt per domein. En dat laatste moet je misschien ook niet willen.
- De experts adviseren dat de IOP governance alleen maar mag adviseren over het hoe (welke standaarden, interoperabiliteitsproducten etc.) maar niet over de domein specifieke functionaliteiten.
- Het is de vraag wat de intentie van de Act is. Je vermindert de zeggenschap van individuele overheidsorganisaties door ze de EIF op te leggen. Dat moet je niet willen. Je kunt compliant regels stellen, zonder iets verplicht te stellen. Dan kun je zeggen dat andere domeinen ervan kunnen leren. De Douane kan fungeren als voorbeeld voor het gebruik van de EIF.
- Het is nog onduidelijk wat er nou precies op de domeinen afkomt, moet de architectuur er op detail op worden aangepast? Moet het NORA bijvoorbeeld één op één overeenkomen met het voorstel uit deze Act?
- Krijgt EIRA nog een positie in dit geheel? (dit wordt niet noodzakelijk als gunstig gezien)
- Leden van de Interoperable Europe Community kunnen hun standpunten voorleggen aan de Board middels niet-bindende adviezen. Dit geeft het risico op een pro forma praatclub.
- De Interoperable Europe Community komt eens per jaar bijeen in een online vergadering. Leden van deze Community kunnen verder worden uitgenodigd. Dit is te weinig om voldoende serieuze slagkracht te hebben.
- De Staatssecretaris moet een bevestiging krijgen van waar we binnen Nederland mee bezig zijn. Bijvoorbeeld vanuit justitie (eCodex). Deze Act is gebaseerd op wat er reeds gebeurt in de verschillende domeinen.
- De dingen die goed geregeld zijn moeten we niet overrulen. We zijn als Nederland goed bezig, dat moeten we niet verliezen als interoperabiliteitsmaatregelen komen.

- Hoe verhoudt deze centrale governance zich tot de domein governance? In sommige domeinen bestaat de governancestructuur namelijk al. Deze verordening t.o.v. sector-specifieke verordening, de verantwoordelijkheid van de domeinen bij hen laten. En die niet van hen overnemen. Het zou raar zijn om vanuit deze verordening verplichtingen te stellen aan de domeinen. Definieer wat er nodig is om samen te werken en oplossingen uit te wisselen, maar vul het hoe niet verder in.
- De infrastructuur is niet het probleem, maar de beschikbaarheid van data. In Nederland is dat niet het probleem (bijv. op het gebied van onderwijs hebben wij studielink), maar op Europees niveau is dit niet geregeld. Is de Act een poging om Europa op dat niveau te brengen? Nee, Europa komt met een recept, maar Europa gaat niet zelf die data verzamelen (bijv. universitaire diploma's opvragen bij universiteiten). Dit laten ze aan de lidstaten. Een ander voorbeeld is de registraties van de Kamers van Koophandel. Het denken in basisregistratie is wel aanwezig in Europa. Wij als Nederland hebben veel moeite gedaan om dit goed te regelen, maar andere landen niet. Wie is de bron van informatie en kan daar een stempel op worden gezet?
- In Europa gebeurt alles in silo's: interoperabiliteit, SDG etc. Het is belangrijk om al deze verordeningen/initiatieven vanuit Europa ook naast elkaar te zien en afstemming te zoeken. Het zijn allemaal hoepeltjes, die wetgeving, waar je doorheen moet springen. De vraag is wat het echt oplevert. Zeker op bepaalde domeinen waar het al goed gaat is dit een vraag.
- Belangrijk is; als je nieuwe taken krijgt, moet je ook meer financiering krijgen.
- Het gaat er heel erg om dat als je een dienst inricht, dat je moet kijken of dit iemand anders in Europa gaat raken. En we moeten een oplossing zoeken waarbij we empathie hebben met bijvoorbeeld het Franse systeem, je moet contact blijven houden met de andere partij.
- We hebben maar zoveel handen die kunnen meehelpen aan de organisatie; dus we moeten besluiten waar we ons bijzonder op willen richten.
- Als gegevensuitwisseling over de grens tussen lidstaten wordt gedaan met software die onder licentie valt dan zou deze voorziening uitgesloten zijn van de Act. Vormt dit een loophole?

4.4. Samenvatting

De geuite kansen en bedreigingen liggen dicht bij elkaar. Het gaat over het evenwicht tussen enerzijds Nederlandse investeringen en oplossingen t.o.v. (gedwongen) gezamenlijk te delen oplossingen en standaarden. En daarnaast de balans tussen sectorale bestaande en nieuwe afspraken t.o.v. deze nieuwe boven sectorale oplossingen en afspraken.

Grootste kansen:

- Een duidelijke Europese governancestructuur voor interoperabiliteit;
- Leren van elkaar en hergebruik van bestaande Nederlandse oplossingen en oplossingen van andere lidstaten, zowel crossborder als cross-sectoraal;
- Eén raamwerk voor interoperabiliteit, waardoor één Europese markt mogelijk wordt voor de publieke dienstverlening.

Grootste bedreigingen:

- Onhelderheid over de relatie en afbakening tussen sectorale afspraken en governance in relatie tot interoperabiliteit en deze centrale afspraken en governance. Daardoor mogelijke onduidelijkheid over de betekenis voor sectorale bestaande en in de maak zijnde oplossingen in verhouding tot de oplossingen vanuit Interoperable Europe, of zelfs risico op het doorkruisen daarvan;
- Lange doorlooptijden van besluitvorming waarbij het ingewikkeld is om aan te haken aan deze governance vanuit Nederland. Daardoor administratieve lasten voor partijen die deelnemen;
- Beheer van oplossingen, zonder dat noodzakelijk duidelijkheid bestaat over duurzame afspraken over bijvoorbeeld financiering;
- Verhouding van Nederlands raamwerk voor interoperabiliteit tot het Europese raamwerk;
- Indien sectorspecifieke voorschriften vanuit deze verordening genomen worden dan is er het risico van desinvesteringen in (de ketens van) sectorale systemen.

5. Conclusie & aanbevelingen

5.1. Samenvatting conclusies

Analyse van de voorstellen

De voorstellen van de Interoperable Europe Act kunnen grofweg in twee categorieën worden verdeeld:

- Governancestructuur en;
- interoperabiliteitsinstrumenten.

In de governancestructuur is de Interoperable Europe Board het bepalend orgaan die definitieve voorstellen aan de Europese Commissie voorlegt. Deze Board bestaat uit één vertegenwoordiger per lidstaat en leden vanuit de Europese Commissie. Een zogenaamde Interoperable Europe Community biedt niet-bindend advies aan de Board over de voorgestelde interoperabiliteitsproducten. Wanneer de Board definitieve initiatieven voorstelt, neemt de Europese Commissie vervolgens een besluit over het wel of niet aannemen van deze voorstellen. In de daaropvolgende implementatiefase faciliteren de interoperabiliteitscoördinatoren de implementatie op Europees niveau, en de nationale bevoegde autoriteiten zijn verantwoordelijke voor de implementatie op nationaal niveau.

De interoperabiliteitsinstrumenten zijn:

- Verplichtingen tot interoperabiliteitsbeoordelingen (assessments), gesteld aan de bevoegde autoriteiten binnen de Unie
- Het European Interoperability Framework (EIF)
- Het Interoperable Europe Portaal met interoperabiliteitspecificaties en –toepassingen
- Een vijftal ondersteuningsmaatregelen:
 - Projecten ter ondersteuning van beleidsuitvoering
 - Innoverende maatregelen o.a. op gebied van GovTech
 - *Regulatory sandboxes*
 - Opleidingen rondom interoperabiliteit
 - Wederzijdse beoordelingen
- Regels rondom agendering en monitoring

Scope

Deze Act kan in potentie veel betekenen voor Nederland. De Governance maatregelen en kaders raken veel verschillende partijen. De scope beperkt zich tot de crossborder gegevensuitwisseling tussen overheden en tot die gegevens waarvoor *cross domain* afspraken gemaakt moeten worden. En dan alleen als het over publieke dienstverlening gaat.

In Nederland zijn meerdere organisaties actief op het gebied van interoperabiliteit tussen lidstaten. Alle publieke partijen die crossborder dienstverlening binnen de EU uitvoeren zijn in principe geraakt door deze act. Ook de partijen die dit mogelijk maken door het leveren van ondersteunende diensten (zoals RINIS en Logius) en publieke partijen die afspraken over gegevensuitwisseling maken of onderhouden (zoals Forum voor Standaardisatie of NICTIZ).

Input uit het veld

Er is op 6 december 2022 voor deze verkenning een inputsessie met relevante experts op het gebied interoperabiliteit en/of Europese ontwikkelingen georganiseerd. De geuite kansen en

bedreigingen liggen dicht bij elkaar. Het gaat over het evenwicht tussen enerzijds Nederlandse oplossingen t.o.v. (gedwongen) gezamenlijk te delen oplossingen en standaarden. En daarnaast de balans tussen sectorale bestaande afspraken en nieuwe cross sectorale afspraken. De belangrijkste kansen en bedreigingen die tijdens de workshop genoemd zijn:

Grootste kansen:

- Een duidelijke Europese governancestructuur voor interoperabiliteit;
- Leren van elkaar en hergebruik van bestaande Nederlandse oplossingen en oplossingen van andere lidstaten, zowel cross border als cross-sectoraal;
- Eén raamwerk voor interoperabiliteit, waardoor één Europese markt mogelijk wordt voor de publieke dienstverlening.

Grootste bedreigingen:

- Onhelderheid over de relatie en afbakening tussen sectorale afspraken en governance in relatie tot interoperabiliteit en deze centrale afspraken en governance. Daardoor mogelijke onduidelijkheid over de betekenis voor sectorale bestaande en in de maak zijnde oplossingen in verhouding tot de oplossingen vanuit Interoperable Europe, of zelfs risico op het doorkruisen daarvan;
- Lange doorlooptijden van besluitvorming waarbij het ingewikkeld is om aan te haken op deze governance vanuit Nederland. Daardoor ontstaan administratieve lasten voor partijen die deelnemen;
- Beheer van oplossingen, zonder dat noodzakelijk duidelijkheid bestaat over duurzame afspraken over bijvoorbeeld financiering;
- Verhouding van Nederlands raamwerk voor interoperabiliteit tot het Europese raamwerk;
- Indien sectorspecifieke voorschriften voortvloeien uit deze verordening lopen (ketens van) sectorale systemen het risico op desinvesteringen in (de ketens van) sectorale systemen.

Europa raakt met deze verordening veel belangrijke ontwikkelingen binnen Nederland, zoals de GDI, de NORA en grote pilots voor crossborder gegevensuitwisseling in verschillende overheidsdomeinen. De betrokken partijen zien zowel mogelijke kansen als bedreigingen. Zij willen graag betrokken blijven. Als binnen Nederland de contacten tussen dergelijke partijen en de Board in goede banen geleid worden (lees: juiste partijen worden betrokken via een faciliterende inrichting in Nederland) kunnen de potentiële voordelen van deze verordening in de toekomst gerealiseerd worden en de bedreigingen beheerd worden.

5.2. Hoofdlijn van ons advies

1. Het initiatief wordt in de kern breed gewaardeerd; eigenlijk kunnen we het er in Nederland met de achterliggende beleidsdoelen niet oneens zijn. We delen de intenties om meer sturing te geven aan gegevensuitwisselingsinitiatieven en interoperabiliteitsinitiatieven. We vinden het ook een goed idee om meer coherentie of lijn of sturing te brengen in alle Europese initiatieven rondom grensoverschrijdende gegevensuitwisselingen. Er zijn in de jaren allerlei instrumenten ontwikkeld, die veel effectiever ingezet en gedeeld kunnen worden.
2. Zijn de nastrevenswaardige doelen met deze voorgestelde, verplichtende Interoperable Europe Act verordening dan automatisch goed gelukt? Gaat dit nu echt helpen om de interoperabiliteit te verbeteren?

Op deze vragen kunnen we niet zomaar volmondig ja antwoorden. Op een aantal punten is nog gedegen nader onderzoek en nadenken nodig naar wat de voorstellen voor Nederland betekenen. Er resten nog vragen. In een aantal gevallen richting de Commissie wat er precies staat of wat er bedoeld wordt. De vragen richten zich ook op de implementatie in Nederland: wat dit betekent qua (gewenste) inrichting in ons eigen land?

3. We kunnen ook constateren dat wij in Nederland - meer dan een ander Europees land - ervaring hebben met de het type van de voorgestelde instrumenten. De grote lijn van de voorgestelde aanpak herkennen we van de strategie die we in Nederland hanteren:
 - Creëer en deel een verzameling *best practices* en oplossingen
 - Werk onder architectuur
 - Maak gebruik van een Board om afspraken met elkaar te maken
4. Oordeel: wordt het dan een succesvolle Act?
Heel nadrukkelijk geldt voor dit voorstel; "*The proof of the pudding is in the eating*". Kan werkelijk twee kanten op uitpakken:
 - Risico is dat het geheel zich in de praktijk ontwikkelt tot een bureaucratische rompslomp, waar velen elkaar enorm bezighouden zonder dat er iets bereikt wordt.
 - Of... een succesvolle realisatie richting de intenties achter het voorstel.Essentieel in de omgang met dit voorstel is te borgen dat de ontwikkeling de goede kant opgaat, zowel in de Nederlandse inrichting, als op Europees niveau.

Om dit te bereiken is de oplossing er niet per se in gelegen om de formulering van de Act zelf aan te scherpen. Omdat daarmee het functioneren en daadwerkelijk oppakken van de mogelijkheden die de Act biedt niet zeker gesteld is. Het borgen van de kans op succes vraagt erom om vanuit Nederland actief deel te nemen. Actief gaan participeren en meedoen en dat ook blijven doen in de uitwerking. Vanuit Nederland in een voorhoede rol gaan acteren.

5. Tenslotte: geef gehoor aan de oproep van de specialisten om betrokkenen in de uitvoering vanuit de verschillende domeinen ergens meer structureel in contact en gesprek met elkaar te brengen en zo 'op zachte wijze' te verbinden.
Uiteindelijk zal de echte waardering vooral gaan voortkomen uit het in de praktijk kunnen delen van de Europese oplossingen. Dat delen kan alleen als we de dialoog met de partijen en stakeholders én met Brussel levend(ig) maken en houden.

5.3. Aanbevelingen voor concrete actiepunten

Eén aanspreekpunt

Er moet een centraal punt komen dat namens Nederland spreekt. Om dit te regelen zal in Nederland de governance zodanig moeten worden ingericht dat de belangen door de hele overheid heen bij elkaar komen. Voor de hand liggend is dat dit in relatie tot het Overheidsbreed Beleidsoverleg Digitale Overheid (OBDO) ingericht zal worden.

De OBDO kan dit vehikel zijn waarmee binnen de Nederlandse overheid de perspectieven bij elkaar gebracht worden rondom interoperabiliteit. Daarmee kan ook de link gelegd worden van alle overhidsdomeinen en bestuurslagen met de Europese Interoperable Europe governance. Suggestie is daarbij niet alles opnieuw te doen, maar nadrukkelijk te leren van specifieke domeinen waar recent ervaring is opgedaan. Verschillende domeinen werken al met governance instrumenten die iets doen met interoperabiliteit. Denk bijvoorbeeld aan de

ervaringen in het Justitie-domein met eCodex, of in de zorg. Draag dus zorg voor een goede verbinding - een goed functionerend knooppunt - van al die expertise met de gekozen inrichting onder het OBDO.

De vertegenwoordiger van deze Nederlandse governance in het Board heeft een heel cruciale rol. Niet alleen zullen er hete kolen uit het vuur moeten worden gehaald, maar ook de coalitievorming met medestanders en daarbij het vertegenwoordigen van de Nederlandse belangen zal voor deze persoon (en zijn of haar ondersteuning) hoofdopdracht zijn. Het gewicht van deze functie is moeilijk te onderschatten.

NORA

De aansluiting van de NORA op het instrumentarium dat met de voorgestelde Act wordt verplicht zal nader moeten worden onderzocht. Wat is de impact van deze act is op de NORA architectuur?

Juridische check

Een juridische check is nodig om te zien welke concrete gevolgen en verplichtingen er aan de verordening hangen. Dit vraagt een analyse samen met wetgevingsjuristen vanuit de diverse ministeries. Denk nadrukkelijk ook aan onderzoeken van de relatie met onder andere de Wet Digitale Overheid.

Bij deze analyse is het aan te bevelen om ook te zoeken naar een gelaagdheid in de mate van beleidsvrijheid rondom de eisen. Wat is echt verplicht? En waar is enige vrijheid bijvoorbeeld als het gaat om de inrichting en waar is er een lichtere aanbeveling?

Alert zijn bij een eventuele implementing Act voor regulatory sandboxes

Het voorstel geeft de Europese Commissie mandaat om een Implementing Act rondom *regulatory sandboxes* voor te stellen. Wanneer dit gebeurt, wees dan alert dit niet aan de volle aandacht te laten ontsnappen. Zo'n Implementing Act heeft dezelfde verplichtende doorwerking als een andere verordening en kan dus grote impact hebben, terwijl het onderhandelingsproces veel lichter is. Het is daarom extra belangrijk vroegtijdig positie, standpunt en een goed versterkte onderhandelingspositie op te bouwen. Leer van opgedane ervaringen, dichtbij binnen BZK bijvoorbeeld rondom de onderhandelingen voor de Implementing Act SDG/OOTS.

Monitoringsactiviteiten stroomlijnen

Zoek uit wat de mogelijkheden zijn voor het meer stroomlijnen van alle huidige monitoringsmechanismen van de Europese Commissie. Zo kan de efficiëntie en ook de effectiviteit van de diverse uitvragen en monitoring activiteiten die vanuit de Europese Commissie op de Nederlandse digitale overheid afkomen worden verbeterd.

Opmerkingen die nadere aandacht verdienen

- Er komen nog meer impactvolle verordeningen aan. Bij zorg en justitie wordt dit structureel aangepakt, maar in het generieke digitale overheidsdomein mist dit nog.
- Vraag: Wat is precies het mandaat van de Interoperable Europe Board? Moeten zij altijd voor een besluit naar de Europese Commissie?
- Sessie was verduidelijkend. Hopelijk is dit een begin en geen einde. Bijzonder om zo bij elkaar te zitten; bottom-up beweging. Belangrijk voor implementatie. Er is een noodzaak om bijeen te komen. Oproep voor meer samenwerking. Ook op Europees niveau zou het mooi zijn om dit soort sessies te organiseren.

6. Bijlagen

Bijlage A – Formele taken en verantwoordelijkheden Interoperable Europe Board

De Interoperable Europe Board vervult de volgende taken (Art.15, lid 4):

- a. de uitvoering van nationale interoperabiliteitskaders en andere relevante nationale beleidsmaatregelen, strategieën of richtsnoeren ondersteunen;
- b. richtsnoeren vaststellen voor de inhoud van de in artikel 3, lid 6, bedoelde interoperabiliteitsbeoordeling;
- c. maatregelen voorstellen om het aandeel en het hergebruik van interoperabiliteitsoplossingen te bevorderen;
- d. toezicht houden op de algehele samenhang van de ontwikkelde of aanbevolen interoperabiliteitsoplossingen
- e. aan de Commissie maatregelen voorstellen om, waar passend, de verenigbaarheid van interoperabiliteitsoplossingen met andere interoperabiliteitsoplossingen met een gemeenschappelijk doel te waarborgen en, in voorkomend geval, de complementariteit met of de overgang naar nieuwe technologieën te ondersteunen;
- f. het EIF ontwikkelen en zo nodig actualiseren en aan de Commissie voorstellen;
- g. de afstemming van de gespecialiseerde interoperabiliteitskaders op het EIF beoordelen en ingaan op het verzoek om raadpleging van de Commissie over die kaders;
- h. Interoperabel Europa-oplossingen aanbevelen;
- i. de Commissie voorstellen op de Interoperable Europe Portal de in artikel 8, lid 2, bedoelde interoperabiliteitsoplossingen bekend te maken of ernaar te verwijzen op het portaal;
- j. de Commissie voorstellen projecten ter ondersteuning van de beleidsuitvoering op te zetten en innovatiemaatregelen en andere maatregelen op te stellen die de Interoperable Europe Community kan voorstellen;
- k. verslagen over innoverende maatregelen, het gebruik van de testomgeving voor regelgeving en de wederzijdse beoordelingen evalueren en zo nodig follow-upmaatregelen voorstellen;
- l. maatregelen voorstellen om de interoperabiliteitscapaciteiten van openbare lichamen te verbeteren, zoals opleidingen;
- m. de Interoperabel Europa-agenda goedkeuren;
- n. de Commissie adviseren over het toezicht op en de verslaglegging over de toepassing van deze verordening;
- o. maatregelen voorstellen aan relevante normalisatieorganisaties en -instanties om bij te dragen tot Europese normalisatieactiviteiten, met name door middel van de procedures van Verordening (EU) nr.1025/2012;
- p. maatregelen voorstellen om samen te werken met internationale organen die zouden kunnen bijdragen tot de ontwikkeling van grensoverschrijdende interoperabiliteit, met name internationale gemeenschappen op het gebied van opensource-oplossingen, open normen of specificaties en andere platforms zonder rechtsgevolgen;
- q. samenwerken met de in Verordening (EU)2022/686 inzake interoperabiliteitsoplossingen voor de gemeenschappelijke Europese dataruimten bedoelde Europese raad voor gegevensinnovatie, alsook met andere instellingen, organen of agentschappen van de Unie die werken aan interoperabiliteitsoplossingen die van belang zijn voor de overheidssector;
- r. regelmatig overleggen met de interoperabiliteitscoördinatoren en de Interoperable Europe Community en hen op de hoogte houden van aangelegenheden in verband met de grensoverschrijdende interoperabiliteit van netwerk- en informatiesystemen.

Bijlage B – Inputsessie met experts uit diverse uitvoeringsorganisaties, projecten & domeinen

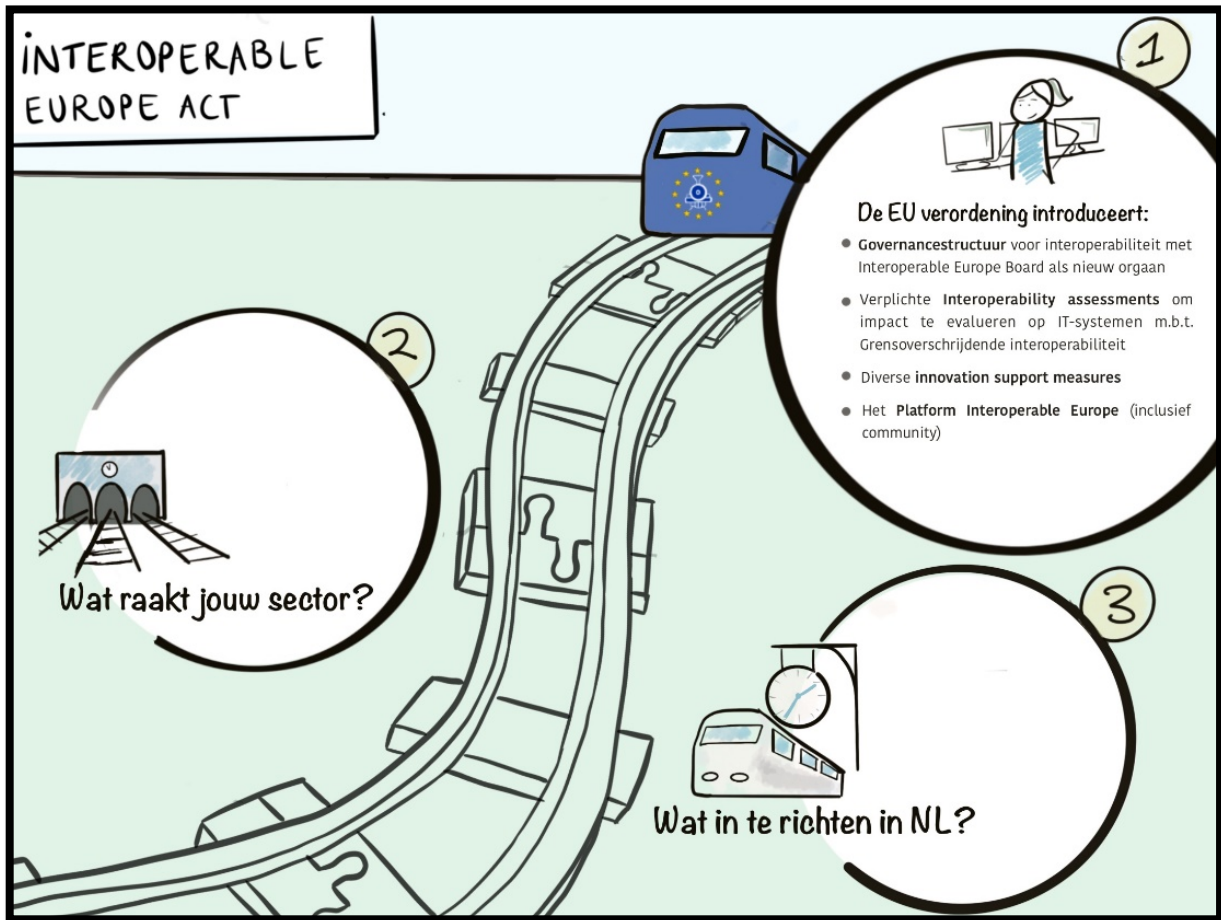
De Interoperable Europe Act kan vele ontwikkelingen en de bestaande digitale dienstverlening van de overheid raken. Om een eerste verkennend beeld te krijgen van gevolgen is op 6 december 2022 een inputsessie georganiseerd. Tijdens de inputsessie is de analyse van de inhoud van de Act met de deelnemers gedeeld en de aanwezigen gevraagd naar hun eerste indruk van de Act en de kansen en risico's die zij zien. De experts hebben hun eerste input geleverd vanuit hun expertise en ervaring in het veld, en niet een formeel standpunt namens hun organisatie ingebracht.

De volgende visualisatie is ontworpen voor de inputsessie met experts. Het doel van deze visualisatie is tweeledig. Allereerst heeft de plaat als doel om een beter begrip van de act te krijgen. De act is vrij abstract, en om meer tot de verbeelding van de experts te spreken is gebruik gemaakt van een metafoor. In deze metafoor weerspiegelt de trein interoperabiliteit. Deze trein moet van land A naar land B rijden, en om dat mogelijk te maken moet de rails op een goed-werkende manier zijn neergelegd. De rails waarop deze trein rijdt weergeeft de interoperabiliteitsoplossingen. Deze oplossingen moeten goed op elkaar aansluiten, en op een effectieve wijze interoperabiliteit begeleiden. Bovendien wordt de trein via de rails bestuurd vanuit een coördinatiecentrum voor treinverkeer. De governancestructuur die deze act voorstelt kan als zo'n coördinatiecentrum worden gezien, aangezien zij richting geven aan verschillende interoperabiliteitszaken. Tot slot moeten er langs het spoorwegsysteem stations worden gebouwd zodat reizigers kunnen instappen. Overheidspartijen die met grensoverschrijdende interoperabiliteit te maken hebben zijn zulke reizigers, en er moet worden gekeken hoe deze 'stations' worden ingericht en welke vereisten hieraan hanger om de trein soepel te laten rijden.

Het tweede doel van deze visualisatie is het verzamelen van expert-input op een gestructureerde wijze. De genummerde bollen weergeven de schematische structuur van de inputsessie. Als eerste onderdeel van deze sessie is namelijk een samenvattende presentatie gegeven aan de experts over wat de act voorschrijft. Bol 1 weergeeft daarom een synopsis van de belangrijkste aspecten uit de act. Als tweede onderdeel van de sessie wordt om de input gevraagd van de experts over hoe zij verwachten dat hun domein geraakt wordt door deze act. De experts konden middels post-its hun input op de plaat plakken. Hetzelfde geldt voor bol 3, maar dan met de vraag wat de experts verwachten dat in Nederland moet worden ingericht om deze grensoverschrijdende interoperabiliteit te bewerkstelligen.

Visualisatie die voor de inputsessie gemaakt is:

Visualisatie door Sanne Giessen en Sandra van der Laan, ICTU

Sfeerbeeld inputsessie op 6 december 2022:

Deelnemers inputsessie op 6 december 2022.

<u>Naam</u>	<u>Organisatie</u>
Han Zuidweg	Logius/Bureau Forum Standaardisatie
Edwin Platier	Douane
Geer Haas	SVB
Aleksandar Simsic	RINIS
Sandra Taal	MinJenV/DGRB bij eCodex
Trainee JenV	MinJenV/DGRB bij eCodex
Hanneke Vegter	Belastingdienst
Gerald Groot-Roessink	DUO
Florian Huiskamp	JustID
Daan Otten	MinJenV/DGRB bij e-Justice
Vedran Bilanovic	BZK/Digitale Samenleving
Daniel de Wolf	BZK/Digitale Samenleving
Menno Gmelig Meijling	ICTU - Vakgroep Europa
Erik Brouwer	NORA (ICTU)
Robert van Wessel	NORA (ICTU)
Marco Aarts	ICTU – Core Vocabularies/bNC SDG
Vanessa van Kuilenburg	Bureau Nationaal Coordinator SDG (ICTU)
Diederik den Hollander	Bureau Nationaal Coordinator SDG (ICTU)

